

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

На правах рукопису

ВЛАСЮК АНАСТАСІЯ БОГДАНІВНА

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ
ПОРУШЕННЯМИ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА**

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійна програма: Корекційна психопедагогіка
Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

СТАСЮК Людмила Павлівна

кандидат педагогічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № ____

засідання кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри

проф. Кузава І.Б. _____

ЛУЦЬК - 2025

АНОТАЦІЯ

магістерської роботи «Патріотичне виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва»

В умовах сучасної реальності соціальний контекст виховання стає особливо актуальним, оскільки суспільство потребує нових дієвих способів і засобів залучення підростаючого покоління до загальноприйнятих норм поведінки. Так, одним із найважливіших напрямів комплексного процесу виховання дітей дошкільного віку стає патріотичне виховання.

Мета роботи – теоретично дослідити особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями та довести ефективність патріотичного виховання дошкільників віку засобами мистецтва.

Об'єкт дослідження – патріотичне виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – патріотичне виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва.

Методи дослідження: аналіз спеціальної та методичної літератури за темою дослідження, спостереження, структурування даних, експеримент, бесіда, використання діагностичних методик.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що матеріали, представлені в роботі, можуть бути використані студентами, які навчаються за напрямком підготовки «освіта», педагогами закладів дошкільної освіти, педагогами закладів додаткової освіти, вихователями, асистентами вихователя, батьками дошкільників тощо.

Експериментальна база дослідження: Нововолинський заклад дошкільної освіти № 9 Волинської області.

Кваліфікаційна робота містить у собі результати теоретичного та емпіричного дослідження. У теоретичній частині роботи здійснено аналіз поняття «патріотичне виховання», охарактеризовано зміст і форми патріотичного виховання дітей дошкільного віку; розкрито сутність патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями, особливості морально-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах реалізації БКДО, досліджено специфіку педагогічного супроводу патріотичного виховання дітей в ЗДО, виокремлено педагогічні умови ефективної діяльності з реалізації патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями, проаналізовано ресурси художньої літератури та фольклору у формуванні громадянсько-патріотичної позиції особистості дитини.

Практична частина роботи містить результати дослідно-експериментальної роботи з реалізації організаційно-педагогічних умов розвитку патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва. Здійснено експериментальне дослідження з метою визначення рівня сформованості патріотичних почуттів у дітей з інтелектуальними порушеннями; розроблено та

апробовано експериментальну програму з розвитку патріотичних почуттів у осіб з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва.

Ключові слова: патріотичне виховання, дошкільний вік, діти з інтелектуальними порушеннями, патріотичні почуття, мистецтво, фольклор.

ABSTRACT

of the master's thesis "Patriotic education of preschool children with intellectual disabilities using art"

In the conditions of modern reality, the social context of education becomes especially relevant, since society needs new effective ways and means of involving the younger generation in generally accepted norms of behavior. Thus, patriotic education becomes one of the most important areas of the comprehensive process of educating preschool children.

The purpose of the work is to theoretically investigate the features of patriotic education of preschool children with intellectual disabilities and to prove the effectiveness of patriotic education of preschool children by means of art.

The object of the research is patriotic education of preschool children.

The subject of the research is patriotic education of preschool children with intellectual disabilities by means of art.

Research methods: analysis of special and methodological literature on the topic of the research, observation, data structuring, experiment, conversation, use of diagnostic techniques.

The practical significance of the results obtained is determined by the fact that the materials presented in the work can be used by students studying in the field of "education", teachers of preschool education institutions, teachers of additional education institutions, educators, assistant educators, parents of preschoolers, etc.

Experimental base of the study: Novovolynsk preschool education institution № 9, Volyn region.

The qualification work contains the results of theoretical and empirical research. In the theoretical part of the work, the concept of "patriotic education" is analyzed, the content and forms of patriotic education of preschool children are characterized; the essence of patriotic education of children with intellectual disabilities is revealed, the features of moral and patriotic education of children of senior preschool age in the conditions of implementation of BKDO are explored, the specifics of pedagogical support for patriotic education of children in ZDO are investigated, pedagogical conditions for effective activity in the implementation of patriotic education of children with intellectual disabilities are identified, and the resources of fiction and folklore in the formation of the civic and patriotic position of the child's personality are analyzed.

The practical part of the work contains the results of research and experimental work on the implementation of organizational and pedagogical conditions for the development of patriotic feelings in children of senior preschool age with intellectual disabilities by means of art. An experimental study was carried out to determine the level of formation of patriotic feelings in children with intellectual disabilities; an

experimental program for the development of patriotic feelings in people with intellectual disabilities by means of art was developed and tested.

Keywords: patriotic education, preschool age, children with intellectual disabilities, patriotic feelings, art, folklore.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ І. ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	12
1.1. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва.....	12
1.2. Педагогічний супровід патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.....	20
Висновки до розділу І.....	26
РОЗДІЛ ІІ. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ	29
2.1. Визначення рівня сформованості патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями	29
2.2. Експериментальна програма з розвитку патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва	35
Висновки до розділу ІІ.....	47
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність теми роботи. У світлі суспільно-політичних подій, що склалися в нашій державі, проблема виховання поваги до рідного краю, відчуття приналежності до свого народу, глибокої пошани до його надбань, усвідомлення необхідності та бажання захищати інтереси своєї Батьківщини набувають особливої актуальності. Виховання традиційно сприймається як складний багатокомпонентний педагогічний процес, що має на меті формування в людини системи норм і цінностей, прийнятих суспільством. В умовах сучасної реальності соціальний, громадянський аспекти виховання стають особливо актуальними, оскільки суспільство потребує нових, продуктивних способів і засобів залучення підростаючого покоління до загальноприйнятих норм поведінки, формування в дітей національної свідомості і патріотичних почуттів. Так, одним із найважливіших напрямів комплексного процесу виховання дітей дошкільного віку стає патріотичне виховання.

Питання патріотичного виховання дітей дошкільного віку, формування в них громадянської позиції, уявлення про патріотизм, виховання любові до рідного краю розглянуті у наукових і методичних доробках таких дослідників: Л. Беляєва А. Богуш, А. Виноградова, Є. Демурова, С. Козлова, О. Липкань, В. Сухомлинський та ін.

Однак питання патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва недостатньо розглянуто у сучасній науковій літературі і потребує прицільної уваги, особливо сьогодні, в умовах воєнного стану в Україні. Саме це й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета роботи — теоретично дослідити особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями та довести ефективність патріотичного виховання засобами мистецтва.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати поняття «патріотичне виховання», охарактеризувати зміст і форми патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями у психолого-педагогічній літературі;
- 2) дослідити специфіку педагогічного супроводу патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями в ЗДО;
- 3) виокремити організаційно-педагогічні умови патріотичного виховання дошкільників засобами мистецтва;
- 4) розробити та апробувати експериментальну програму з розвитку патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва.

Об'єкт дослідження – процес виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – патріотичне виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва (фольклору).

Відповідно до поставлених завдань було використано низку **методів дослідження**:

– теоретичні – аналіз, синтез та узагальнення джерельної бази для з'ясування стану розробки проблеми в психолого-педагогічній літературі з теми дослідження; порівняння і узагальнення отриманої інформації з метою системного аналізу при обґрунтуванні педагогічних умов формування рухової компетентності в ЗДО;

– емпіричні – діагностичні; педагогічний експеримент з метою апробації ефективності запропонованих педагогічних умов розвитку рухової активності у дітей дошкільного віку в ЗДО; порівняльний аналіз формування рухової компетентності в ЗДО.

– методи математичної обробки даних – збір, математична обробка результатів дослідження, їхній якісний та кількісний аналіз, узагальнення показників результативності експериментального дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. У процесі дослідження одержано такі наукові результати:

- удосконалено наукові підходи до визначення проблеми патріотичного виховання здобувачів дошкільної освіти з особливими потребами;
- доповнено психолого-педагогічну характеристику дітей з інтелектуальними порушеннями;
- вперше надано змістову характеристику народного фольклору як засобу патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями;
- набули подальшого розвитку особливості реалізації методик патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що матеріали, представлені в роботі, можуть бути використані здобувачами вищої освіти, які навчаються за напрямком підготовки «спеціальна освіта», «дошкільна освіта», педагогами закладів освіти, педагогами закладів додаткової освіти, вихователями, батьками тощо.

Теоретична база дослідження ґрунтується на наукових доробках таких науковців, як-от: І. Бех, І. Жарченко, Т. Журавко, О. Каплуновська, Комратова, С. Корчажинська, Т. Кочеткова, В. Сухорукова тощо. Також були опрацьовані основні нормативно-правові документи, які регулюють патріотичне виховання дітей дошкільного віку з ООП.

Експериментальна база дослідження: Нововолинський заклад дошкільної освіти № 9 Волинської області.

Апробація результатів дослідження здійснювалась шляхом їх оприлюднення на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки, за основними результатами дослідження була здійснена публікація наукових тез:

Данилюк А. Особливості патріотичного виховання здобувачів дошкільної освіти з особливими потребами / Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти. Збірник тез доповідей V Всеукраїнської

науково-практичної конференції/ за заг. ред. проф. І.Б. Кузави. Луцьк, 2025. С. 300- 303.

Апробацію дослідження було проведено на конференції: V Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти» (20-21 травня 2025 р., Луцьк).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ І. ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва

Виховання – це залучення дитини до світу людських духовних цінностей. Сьогодні особливої ваги набувають такі загальнолюдські цінності, як гуманізм, патріотизм, честь, справедливість тощо. Моральні норми – це специфічний засіб нормативного регулювання спільної діяльності людей і соціалізації особистості, засвоєння накопиченого соціального досвіду [12].

Найважливішим завданням виховання сьогодні є виховання любові до Батьківщини і толерантного відношення до людей інших національностей. У дошкільному віці складність полягає в тому, що жодні моральні якості не можуть бути сформовані остаточно, вони знаходяться на стадії становлення.

Почуття патріотизму багатогранне за своєю структурою і змістом. До нього відносяться відповідальність, бажання і вміння працювати на благо Батьківщини, рідного краю, своєї родини. Питання патріотичного виховання належить до кола наукових інтересів дослідників психолого-педагогічних аспектів формування особистості. Так, поняття «патріотизм» охарактеризовано у працях І. Беха, А. Богуш, Т. Поніманської. Науковці П. Кононенко, К. Чорна, Г. Шевченко основою патріотичного виховання визначають національну свідомість. У дослідженнях Н. Борисової, М. Єпіхіної, Н. Курило, С. Тесленко розкрито засоби національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Результати досліджень [1, 9, 10] свідчать, що виховання патріотизму найбільш доцільне на основі співчуття, доброти, любові до рідних і близьких. Педагогічний вплив у рамках патріотичного виховання має бути системним та логічним. Від любові до батьків, свого дому, міста, села дитина пізнає цінність свого народу та країни, в якій він проживає. На наступному етапі можна повідомляти дитині певні знання про те, до чого вона звикла: про заклад освіти,

про вулицю, на якій вона живе, про район і місто. Так знання поступово формують уявлення дітей про рідну країну. Такий «територіальний» принцип відбору і побудови методики патріотичного виховання є ефективним лише у тому випадку, якщо він реалізується неформально і у поєднанні з безпосередньою практичною діяльністю дітей у різних мистецьких заходах.

Враховуючи психологічні та вікові можливості дітей цього віку, з огляду на тлумачення понять «патріотизм», «патріотичне виховання», «національне виховання» вважаємо що в контексті виховання дітей дошкільного віку доцільно вживати саме «патріотичне виховання». Ми його потрактуємо як цілеспрямовану, систематичну взаємодію учасників освітнього процесу з метою формування у вихованців патріотичних почуттів, усвідомлення власної приналежності до свого народу та розбудови майбутнього України (дод. А).

До структури патріотизму входить: «почуття прихильності до тих місць, де людина народилася і виросла; шанобливе ставлення до рідної мови; турботу про інтереси батьківщини; прояв громадянських почуттів та збереження вірності батьківщині; гордість за її соціальні та культурні досягнення; відстоювання її свободи та незалежності; поважне ставлення до історичного минулого батьківщини та успадкованих від нього традицій; прагнення присвячувати свою працю, сили та здібності розквіту батьківщини» [13].

Аналіз наукового визначення у словниках дозволяє зробити висновок, що «патріотизм» – це любов до своєї батьківщини, відданість своєму народу та відповідальність перед ним.

«Виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку – одне із завдань морального виховання, яке включає виховання любові до ближніх і рідного дому, до дитячого садка і рідного міста, до своєї країни. Цю роботу неможливо повноцінно реалізувати, не залучаючи до неї усну народну творчість» [22].

Дитина сприймає навколишню дійсність емоційно, тому патріотизм у неї виявляється у почутті захоплення своєю країною, саме ці почуття необхідно

викликати в процесі роботи з ознайомлення дітей зі своєю малою Батьківщиною та великою рідною Україною. Патріотичні почуття нерозривно пов'язані з почуттям причетності людини до свого народу, єднання з ним, прихильності до своєї країни, прагненням зберігати та поважати культурні цінності та традиції народу. Тому при організації та проведенні фольклорних свят важливо цілеспрямовано акцентувати увагу дошкільнят на культурних особливостях та фольклорних традиціях українського народу, прагнути того, щоб діти розуміли та усвідомлювали ці особливості.

«Фольклор – скарбниця українського народу, природний супутник всього життя дитини, він виразний і доступний дітям дошкільного віку, викликає активну роботу думки, сприяє розширенню кругозору, допомагає зрозуміти красу мови, що звучить». Фольклор – це великі та малі літературні жанри. Сучасна література сягає своїм корінням у фольклор, багато творів якого схожі навіть у абсолютно різних культурах. Головна особливість народної творчості – це відсутність відомого автора, тому що будь-який фольклорний твір існує дуже давно і багато разів було перетворено на нові та нові оповідачі. Згодом літератори запозичували багато сюжетів з фольклорних творів та підписували ці твори своїм ім'ям. Ось чому у багатьох літературах світу зустрічаються схожі сюжети, персонажі та твори. При цьому фольклор постійно розвивається та змінюється разом із життям людей.

Проте, саме фольклор відбиває індивідуальні особливості народу, його від інших. Завдяки народним пісням, казкам та іншим жанрам фольклору вчені-історики можуть дізнатися, як жили наші предки, які проблеми їх хвилювали, що їх тішило, як вони проводили час. Не можна забувати, що таке важливе значення усної народної творчості як джерела інформації про культуру народу просто неоціненна для науки.

Діти дуже чуйно реагують кожне слово, сказане дорослими. Тому завдання дорослих – прищепити дітям любов до прекрасного, навчити їх умінням та навичкам гри в колективі, розвинути в малюках такі якості, як

доброта, почуття товариства та шляхетність, почуття любові до Батьківщини та рідних витоків.

Україна – Батьківщина для багатьох, але для того, щоб вважати себе її сином чи дочкою, необхідно відчувати духовне життя свого народу та творчо утвердити себе в ньому, прийняти українську мову, історію та культуру країни як свої власні. Саме тому духовний, творчий патріотизм треба прищепити з раннього дитинства.

В усній народній творчості як ніде збереглися особливі риси українського характеру, властиві йому моральні цінності, уявлення про добро, красу, правду, хоробрість, працьовитість, вірність. Знайомлячи дітей із приказками, загадками, прислів'ями, казками – тим самим долучаємо їх до загальнолюдських морально-естетичних цінностей. У українському фольклорі якимось особливим чином поєднуються слово, музичний ритм, співальність. Адресовані дітям потішки, примовки, заклички звучать як ласкава говірка, висловлюючи турботу, ніжність, віру у благополучне майбутнє. У прислів'ях та приказках влучно оцінюються різні життєві позиції, висміюються недоліки, вихваляються позитивні якості людей. Особливе місце у творах усної народної творчості займають шанобливе ставлення до праці, захоплення майстерністю людських рук. Завдяки цьому фольклор є найбагатшим джерелом пізнавального та морального розвитку дітей (дод. Б).

Фольклор – це скарб народної педагогічної думки втілений у народній поезії, прозі і музиці. У нашій пісні позначилися глибинні слова багато обдарованого постичним чуттям слов'ян, що є носієм живих індивідуальних засад національного виховання, незамінним засобом для вироблення смаку, розуміння витонченого та вміння його споглядати. Маючи в запасі розкішний освітній матеріал народної музичної творчості, було б просто вкрай необачно не скористатися ним на користь виховного процесу у закладах освіти.

Наведені слова повністю відбивають масштаби значення використання фольклорної думки у процесі виховання сучасних дошкільнят.

Саме у фольклорі тисячолітнім народним педагогічним досвідом відібрано найприродніші та необхідні форми розвитку мовлення, музичних та поетичних здібностей, логічного та образного мислення, кмітливості, гумору, сатири, трудових та фізичних навичок, причому представлені вони у художній формі. «Фольклор – це художня педагогіка. Виховання словом, музикою, рухом, ритмом. Це та сама система естетичного виховання дітей за допомогою літератури та мистецтва, яку ми ще тільки намагаємося здійснити у дитячому садку. Народна педагогіка, втілена у фольклорі, просто не знає інших методів та форм, крім естетичного виховання. Причому не лише для обраних, найбільш обдарованих, а для всіх».

У народній творчості проявляється основна особливість нації – спільність. Так, наприклад, по всій Україні поширені одні й ті самі казки, пісні та прислів'я. Фольклор має, переважно, загальнонародний характер, висловлює загальні для народу погляди, ідеали і прагнення, торкається питань, важливих для народу. Український фольклор глибоко патріотичний. Київ неодноразово зазнавав нападів іноземців: татаро-монголів, шведів, французів. Усна народна творчість відобразила національну свідомість, патріотичну гордість, пошану героїзму. «Фольклор відгукнувся попри всі моменти боротьби українського народу з іноземними навалами. Українські богатирі в билинах захищають українську землю. Патріотична тема – важлива тема історичних пісень. В українських казках, билинах, піснях є образ рідної землі, який створюється різноманітними засобами. У билинах важливу роль виконують символічні образи могутнього Дніпра, Чорного моря, Карпат, Світіззя.

Дія у фольклорних текстах зазвичай розгортається у певному місці нашої землі, де поетично змальовується українська природа. Причому з тексту зрозуміло, що природа саме українська, оскільки є символи української природи: чисте поле, верба, калина. Так само поетично йдеться і про українські міста.

Український народ представлений у билинах, казках, піснях, прислів'ях узагальнено («український люд», «народ», «мужики чернігівські», «селяни православні») чи образах окремих персонажів, з не канонічними народними іменами (Добриня, Садко, Котигорошко, Святогор, Забава, Любава). Це явище демонструє єдність українського народу, його згуртованість.

Герої билин – «козаки святоукраїнські», захисники Батьківщини – мають деякі відмінності від героїв фольклорних творів інших народів. Богатирі в українському фольклорі не дають ворогам захопити українську землю, а герої закордонного фольклору борються з іноземцями, які вже захопили їхню рідну землю. Це свідчить про силу українського народу.

Особливо яскраво патріотизм дійових осіб представлено у билинах. У центрі сюжету зазвичай героїчний подвиг козака, поєдинок з ворогом української землі. Козак перемагає незліченні полчища ворогів чи ворожого велетня. Його перемога має вирішальне значення для долі народу та держави». В образі козака втілюється міць українського народу, народне уявлення про ідеального героя. Козак – це завжди воїн-патріот. Билини зберігають у свідомості народу пам'ять про минуле української землі, що відтворюється за законами мистецтва.

Послідовне ознайомлення дітей із творами народної творчості допомагає їм краще зрозуміти мудрість українського народу. Як наслідок у дітей проявляється інтерес до історії свого міста, любов і повага до свого народу.

Залучення дітей до народної культури є засобом формування у них патріотичних почуттів та розвитку духовності. Як зазначає І. Бех, «ми не повинні забувати про своє культурне минуле, про наші пам'ятники, літературу, мову, живопис: Національні відзнаки зберігаються і в ХХІ столітті, якщо ми будемо стурбовані вихованням душ, а не тільки передачею знань» [4, с.24]. Саме тому рідна культура має стати невід'ємною частиною особистості.

Таким чином, якщо знайомити дітей, починаючи з раннього віку з історичними видатними постатями та сучасними мужніми героями, з

вишиванкою, з рідною культурою, творами усної народної творчості, рідною мовою, це сприятиме духовному, моральному, патріотичному вихованню, впливатиме на формування особистості дошкільників, виховання у них поваги та любові як до своєї сім'ї, так і до своєї країни. І в майбутньому вони зможуть зберегти всі культурні цінності нашої Батьківщини, якими захоплювалися і будуть захоплюватися в Україні та за її межами.

У контексті закладу дошкільної освіти виховання патріотизму зводиться безпосередньо до формування почуття прихильності, любові до своєї сім'ї, свого колективу, міста/села, країни. Система цінностей у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями формується завдяки освітній діяльності, іграм, культурно-масових заходам, побутовим діям.

Цілісне сприйняття дітьми з інтелектуальними порушеннями навколишньої дійсності характеризується переважанням емоційного компонента, що зумовлює особливості процесу вибору педагогічних інструментів. Почуття гордості прищеплюється безпосередньо під час бесід, переглядів відеофільмів, читання літератури про батьківщину, виконання патріотичних пісень, читання віршів.

Матеріал, який використовується педагогами у процесі роботи, має бути яскравим та наочним. Патріотичне виховання здійснюється відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей. Молодшим, та дітям з інтелектуальними порушеннями достатньо запам'ятати своє прізвище, домашню адресу, назву свого закладу освіти. Дітям старшого дошкільного віку потрібно знати історію свого міста/села, символіку своєї держави. Діти висловлюють свої почуття засобами творчості (тематичні листівки, поробки, пісні та вірші про рідну країну). Для педагога освітнього закладу стає важливим застосування спеціальних методів та засобів, що підвищують педагогічну ефективність виховного впливу. Засобами патріотичного виховання дітей з ООП є саме оточення (природне та соціальне), художня література, музика, образотворче мистецтво, музеї, діяльність дитини (гра, праця, спорт), загально-

національні свята, ранки у закладі освіти. Читання тематичних оповідань дітям мають бути лаконічними, емоційно-забарвленими, що утримують увагу, поглиблюють знання дітей. Під час освітнього процесу у ЗДО дітям слід прищеплювати почуття колективної відповідальності, формувати вміння допомагати друзям, бути чуйним, співпереживати. Такі якості розвиваються у спільних справах, через колективну працю, у підготовці до участі у культурних заходах. Пріоритет належить активним методам, що основані на взаємодії, спрямовані на пошук істини і сприяють творчості, а серед методів патріотичного виховання виокремлює такі: спостереження в поєднанні з художніми засобами (художні, музичні твори, репродукції картин тощо); екскурсії (видатні місця, музеї, виставкові зали); бесіди (із використанням прийомів порівняння, звернення до досвіду, індивідуальних завдань); посильна участь дітей в охороні довкілля; участь у народних святах; використання жанрів фольклору; ознайомлення з народно-ужитковим мистецтвом [9]. Засоби патріотичного виховання є: природа рідного краю, рідна мова, державна і народна символіка; фольклор; народні ігри та іграшки; національне мистецтво; народний календар; родинно-побутова культура; народні традиції та звичаї.

Найбільш яскравими в емоційному плані є інтерактивні методи: вікторини, дидактичні ігри на патріотичну тематику, екскурсії до краєзнавчого музею.

Педагоги ЗДО стають першою ланкою в ланцюжку патріотичного виховання, яке супроводжує людину впродовж усього життя. Його основним завданням стає формування у дітей стійкого інтересу до вивчення історії свого міста, краю, країни, зародження почуття відповідальності перед близькими, здатності захистити слабкого, необхідності берегти навколишню природу(дод.Д).

У Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується на необхідності роботи з патріотичного виховання дошкільнят з урахуванням їх індивідуальних та вікових особливостей, національної культури та традицій народу. Таким

чином, формування ефективної стратегії патріотичного виховання впродовж усього періоду дошкільної освіти дітей стає одним із основоположних завдань сучасного педагога.

1.2. Педагогічний супровід патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями

На сьогоднішній день проблема патріотичного виховання набуває особливої актуальності. Любов до Батьківщини необхідно почати щепити якомога раніше: старший дошкільний вік ідеально для цього підходить, у цьому віці діти надзвичайно допитливі та сприйнятливі.

Одним із найважливіших завдань сучасної освіти є громадянське становлення підростаючого покоління, виховання любові до Батьківщини.

Старший дошкільний вік є найпродуктивнішим, щоб закласти у людині таку якість як патріотизм. У цьому віці дитина починає активно розвиватися в соціальному плані, тому важливо організувати цілеспрямоване патріотичне виховання в дитячому садку.

Педагогічний супровід патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку актуальна і значима, оскільки патріотизм є найважливішим моральним якістю будь-якого громадянина. Суть патріотизму розкривається в глибокій і усвідомленій любові до батьківщини, любові до рідного краю.

У дошкільному віці відбувається становлення особистості, саме тоді важливо закласти передумови громадянських якостей, патріотичних почуттів, що зробить вагомий внесок у подальше формування особистості. Від того, наскільки успішною буде ця робота, залежить успіх розвитку нашої країни в майбутньому.

Проблемі патріотичного виховання присвятили свої роботи визначні дослідники. Цим питанням цікавляться вже не одне десятиліття.

Дитина все сприймає через різні органи чуття, тому важливо організувати роботу з патріотичного виховання за допомогою різних методів та прийомів. Найбільш дієвим методом буде гра, оскільки гра – це головний вид діяльності у дошкільному дитинстві. Дитина вчиться грати.

Також важливо використати наочні методи навчання. Все, що оточує дошкільника (будинки, сім'я, ЗДО, вулиця, річка, парк тощо) формує уявлення про життя, саме тут у нього і з'являється відчуття причетності до великого світу, проявляється любов до Батьківщини.

Отже, любов до Батьківщини починається з любові до малої Батьківщини. Тому вихователям важливо познайомити дошкільнят з рідним краєм, його пам'ятками, традиціями та історією, показати, чим цей край унікальний.

У освітньому середовищі дитсадка одним з пріоритетних напрямів є патріотичне виховання дітей дошкільного віку.

Перед тим як прищепити любов до країни в цілому, необхідно навчити дитину любити місце, де живе вона та її рідні. Сенситивним періодом на формування любові до малої Батьківщини вважається старший дошкільний вік, оскільки тоді у дитини починають розвиватися основні сфери особистості: розумова, морально-вольова і емоційна.

Саме в цьому віці важливо оточити дитину людьми, які будуть для неї значущі та стануть прикладом для наслідування. Вихователям необхідно впритул підійти до організації цілеспрямованої та систематичної діяльності з патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Патріотичне виховання відбувається у процесі взаємодії вихователя/асистента вихователя та дітей. Вихователю, асистенту/вихователя необхідно створити при цьому сприятливі умови, враховуючи при цьому вікові та індивідуальні особливості осіб з інтелектуальними порушеннями.

Почати вивчення рідного краю варто зі зрозумілих та доступних у цьому віці методів та прийомів навчання. Це допоможе найповніше сприйняти навколишній світ та відчувати своє місце у цьому світі.

Нами було проведено попередню дослідницьку роботу, спрямовану на реалізацію педагогічного супроводу патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Ми проводили дослідження у двох групах дітей старшого дошкільного віку. При цьому одна група, чисельністю 22 вихованця стала експериментальною групою, а друга, також чисельністю 22 особи, контрольною.

Порівняння показників цих груп дозволило нам перевірити ефективність проведеної роботи з патріотичного виховання.

Сам експеримент включав кілька етапів: діагностичний, формуючий і контрольний.

Під час діагностичного етапу ми провели діагностику обох груп за методикою, запропонованою у посібнику «Моніторинг морально-патріотичного виховання в дитячому садку та початковій школі».

Діагностику з кожною дитиною проводили в індивідуальному порядку. Респондентам було запропоновано наступне завдання: необхідно було відповісти на низку питань, які допомогли нам виявити особистісне відношення дітей до рідного міста, а також їхнє вміння логічно викладати свої думки і відповідати прямо.

Завдання включало наступні питання:

1. За що ти любиш своє місто?
2. Ти хотів би переїхати в інше місто? Чому?
3. Які пам'ятки ти любиш відвідувати разом із батьками?
4. Про кого ти піклуєшся у сім'ї?

Аналізуючи відповіді, ми виявили рівні морально-патріотичного виховання: низький, середній, високий.

Високий рівень був визначений у дітей, які демонструють позитивне ставлення до міста та всього, що є в ньому, а також піклуються про сім'ю.

Середній рівень був діагностований у дітей, які не могли детально відповісти на всі запропоновані питання, але справлялися з ними завдяки додатковим питанням вихователя/асистента вихователя.

Низький рівень виявили у частини дітей і серед них діти з інтелектуальними порушеннями, яким важко було відповідати на запитання, вони не знали нічого про рідне місто і не піклувалися про близьких.

Відповідно до проведеної нами діагностики, було отримано такі результати. У контрольній групі на низькому рівні опинилися 8 дітей, середній рівень показали 10 вихованців, високий рівень морально-патріотичного виховання показали 4 дитини.

В експериментальній групі низький рівень морально-патріотичного виховання було виявлено у 14 осіб, середній рівень виявлено у 8 вихованців, високого рівня виявлено не було.

Ми зазначили, що у експериментальної групі рівень патріотичного виховання набагато нижчий, ніж у контрольній. Це зумовило вибірку дослідження. Оскільки показники були дуже низькими, вирішено було провести роботу з педагогічного супроводу патріотичного виховання в експериментальній групі.

Під час формуючого етапу нами було розроблено комплексну програму з ознайомлення дітей з містом та рідним краєм. Під час застосування цієї програми ми використовували різноманітні методи. Намагалися мотивувати дітей, заохочувати. Нами було застосовано різні методи, що сприяють формуванню у дітей дошкільного віку достовірних знань про своє місто та вихованню бережливості та шанобливого ставлення до людей міста, їх праці.

Авторську програму ми назвали «Моє місто», де ми враховували, що необхідно викликати у дитини захоплення рідним містом, викликати позитивні

емоції. Ми прагнули, щоб діти захоплювалися не лише Нововолинськом, а й людьми, що її там проживають, його історією та культурною спадщиною.

Використані нами методи сприяли не лише у наданні знань про рідне місто, а й формували у них своє бачення до фактів, подій, явищ суспільного життя, що відбуваються у рідному місті, а також підвищили їх зацікавленість видатними місцями та традиціями.

Ми послуговувались такими методами виховання: переконання, формування суспільної думки, конструювання, приклад, експериментування, заохочення, пояснювально-ілюстративний метод, ігрові технології, проблемні завдання та багато іншого. На перший план виходили, зазвичай, ігрові методи, що дозволяють у легкій та цікавій для дітей формі вдосконалювати знання про навколишню дійсність, про історичне минуле та сучасне життя рідного краю.

Багато уваги ми приділяли знайомству дітей з працею дорослих, що дозволило показати, яке місто чисте та ошатне. Щоб познайомити дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями зі визначними пам'ятками рідного міста, було:

- організовано прогулянки (у музей міста, парк та до пам'ятників);
- проведено спостереження та порівняння (за старими та сучасними фотографіями та відеозаписами);
- проведено розповіді і бесіди про місто, пам'ятки, видатних людей міста;
- прочитано твори художньої літератури, переглянуто мультфільми, репродукції картин, розучування пісень, віршів, прислів'їв, приказок, загадок;
- організовано виставку з малюнків та аплікацій на тематику, присвячену місту.

Крім того, було проведено роботу з батьками: проводилися круглі столи, лекції, батьківські збори, індивідуальні розмови. Все це було зроблено, бо, на наш погляд, виключно силами дошкільного закладу патріотизм не виховати повною мірою не можна. Необхідна тісна співпраця закладу дошкільної освіти з батьками та установами міста, громади.

Після апробації програми, щоб перевірити, чи була вона ефективна, ми повторно провели діагностику дітей, використовуючи при цьому ту саму методику, що і на першому етапі дослідження.

Результати контрольної групи залишилися без зміни, а ось в експериментальній групі показники якісно змінилися. Так, на контрольному етапі в експериментальній групі залишилася всього одна дитина з низьким рівнем морально-патріотичного виховання (на наш погляд, це пов'язано з тим, що сама дитина малоактивна, не виявляє інтересу до навчання, замкнена, важко йде на контакт не тільки з вихователем, але й з однолітками, сім'я у дитини неблагополучна), середній рівень продемонстрували 10 вихованців, а високий рівень було виявлено у 11 осіб.

Все це дозволило зробити висновок про те, що нами проведена ефективна і результативна робота. Показники свідчать, що рівень патріотичного виховання дітей суттєво підвищився.

Як показує досвід, дитина повинна знати місто, в якому народилася, та історію його заснування. Вже в дошкільному віці необхідно розпочати роботу з патріотичного виховання, показати, що місто, в якому живуть діти, унікальне і неповторне, познайомити з пам'ятками та традиціями, з відомими людьми, героями, патріотами-земляками, що захищають свою країну.

Любов до Батьківщини виростає з любові до місця, де вони ростуть. Уже у старшому дошкільному віці необхідно формувати морально-патріотичну самосвідомість, виховуючи прагнення дітей брати посильну участь у справах на благо міста та людей, а також наявність у них таких особистісних якостей, як співчуття, почуття власної гідності та усвідомлення себе частиною навколишнього світу.

Таким чином, педагогічний супровід патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку буде ефективним за таких педагогічних умов:

- включення у програму розвитку матеріалу про рідний край;

- вирішення завдань патріотичного виховання засобами краєзнавчих матеріалів;
- виховання від простих, близьких дитині з інтелектуальними порушеннями форм роботи, до поступового ускладнення, до знайомства з культурно-історичними фактами;
- формування особистісного ставлення до подій міста, пам'яток, культури рідного краю, виступи на міських святах;
- створення умов для активної участі дітей у соціумі, що дозволить підвищити їхню особисту зацікавленість;
- активне використання інтерактивних видів діяльності (гра, малювання, експериментування);
- створення в закладі дошкільної освіти особливого розвиваючого середовища, що сприяє залученню до культури (наприклад, додавання елементів народної культури: ляльковий театр, ляльки в національних костюмах, предмети українського побуту тощо);
- організація роботи з батьками;
- створення оптимальних умов, в яких кожен дошкільник зможе самовиражатися, використовувати індивідуальний підхід до кожної дитини.

Висновки до розділу I

У першому розділі роботи були представлені теоретичні особливості дослідження патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Охарактеризоване патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Виділено, що педагоги закладів дошкільної освіти стають першою ланкою в ланцюжку патріотичного виховання, яке супроводжує людину впродовж усього життя. Його основним завданням стає формування у дітей стійкого інтересу до вивчення історії свого міста, краю, країни, зародження почуття

відповідальності перед близькими, здатності захистити слабкого, необхідності берегти навколишню природу. У БКДО наголошується на необхідності роботи з патріотичного виховання дітей з урахуванням їх індивідуальних та вікових особливостей, національної культури та традицій народу. Таким чином, формування ефективної стратегії патріотичного виховання впродовж усього періоду дошкільної освіти дітей стає одним із основоположних завдань сучасного педагога. Патріотичне виховання складно оцінювати з погляду педагогічної ефективності. Те, наскільки повно буде сформовано в людини її громадянську позицію, здатність до самовизначення, прагнення брати участь у суспільних перетвореннях, можливо оцінювати в динаміці впродовж усього життя.

Проаналізовані особливості патріотичного виховання дошкільників різного рівня розвитку в умовах реалізації БКДО. Визначено, що аналіз результатів моніторингу морально-патріотичного виховання вихованців групи показує: суттєво зріс рівень морально – патріотичних уявлень у дітей про сім'ю, місто, краї, країну, традиції та звичаї українського народу, української армії; у процесі організації патріотичних, екологічних, соціально-психологічних акцій та заходів, діти стали більш активними та зацікавленими: вони з цікавістю слухають розповіді про Батьківщину, діляться один з одним своїм досвідом взаємодії з людьми військових професій, з гордістю розповідають про своїх рідних військовослужбовців, з ентузіазмом залучають своїх батьків до участі в акціях ЗДО, задають багато додаткових питань, що їх цікавлять; виявляють емоційну чуйність, чуйність до явищ соціальної дійсності, емоційно-позитивного ставлення до них; із задоволенням розповідають про членів своїх сімей, про сімейні традиції, виявляють любов і повагу до батьків, бабусь, дідусів, рідного дому, сім'ї; шанобливо ставляться до людини та результатів її праці; виявляють емоційну чуйність до стану оточуючих людей, виявляють співчуття, активно висловлюють готовність допомогти; проявляють активний пізнавальний інтерес до предметного та соціального світу, мають

уявлення про те, «що добре і що погано», оцінюючи вчинки, спираються на моральні уявлення, адекватно реагують на критику поведінки з боку оточуючих.

Окреслено педагогічний супровід патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Зроблено висновки, що педагогічний супровід патріотичного виховання дітей вдасться ефективно зробити за дотримання таких умов: включення до навчання матеріалу про рідний край; вирішення завдань патріотичного виховання засобами краєзнавчих матеріалів; вибудовування навчання від простіших, близьких дитині форм роботи, до поступового ускладнення, до знайомства з культурно-історичними фактами; формування особистісного ставлення до подій історії, пам'яток, культури рідного краю; створення умов для активного прилучення дошкільнят до соціальної дійсності, що дозволить підвищити їхню особисту зацікавленість у тому, що відбувається навколо; здійснення системно-діяльнісного підходу у долученні дошкільнят до культурно-історичних цінностей; використання при цьому цікавих для дітей видів діяльності (гра, малювання, експериментування); участь із дошкільнятами у міських святах; створення в дитячому садку особливого розвиваючого середовища, що сприяє залученню до культури (наприклад, додавання елементів народної культури: ляльковий театр, ляльки в національних костюмах, предмети українського побуту тощо); організація роботи з батьками дітей.

РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

2.1. Визначення рівня сформованості патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

З метою виявлення рівня розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями та ресурсні можливості педагогічних умов нами було підібрано діагностичні методики, опитувальники для педагогів та батьків, експертні листи оцінки розвиваючого предметно-просторового середовища.

Експериментальна база дослідження:

У дослідженні взяла участь старша група дітей із 22 осіб із них 3 дітей інтелектуальними порушеннями. Віковий діапазон становить від 5 до 6 років.

Для виявлення рівня розвитку уявлень про патріотизм у дітей старшого дошкільного віку було підібрано такі методики: анкета «Рівень патріотичного виховання дошкільнят», діагностика на основі програми «Морально-патріотичне виховання дітей дошкільного віку», діагностика ставлення дошкільнят до традиційної української культури [19].

Зіставивши дані за трьома критеріями когнітивного, світоглядно-ціннісного, мотиваційного, і проаналізувавши їх, ми отримали наступні результати:

- у 55 % дітей виявлено середній рівень розвитку поглядів на патріотизм їм характерно: можуть назвати своє ім'я, прізвище, назву країни, міста; правильно можуть вибрати із представлених ілюстрацій прапор, герб, карту України, герб міста; не можуть назвати свою домашню адресу, пам'ятки міста Нововолинськ, не можуть описати або описують особливості природи рідного краю лише за допомогою дорослого; важко назвати свята та народні іграшки;

здатні виявляти дружелюбність до однолітків, але іноді виявляють агресію і не можуть домовитися з дітьми, вдаються до допомоги дорослого при врегулюванні конфліктів;

- 15% дітей знаходяться на високому рівні: мають уявлення про себе (називають ім'я, прізвище, свою адресу), рідне місто (назва, пам'ятки, особливості природи), Україну (назва, державна символіка, столиця, пам'ятки), народні свята, іграшки, предмети побуту, про членів сім'ї, виявляють бажання і піклуються про довкілля, виявляють дружелюбність;

- у 30% дітей виявлено низький рівень розвитку уявлень про патріотизм. Діти на цьому рівні не можуть самостійно, без допомоги дорослого назвати назву країни, рідного міста та домашню адресу, але впізнають на запропонованих картинках прапор, герб нашої країни; відсутні уявлення про пам'ятки рідного міста; не знають назв вулиць; виникають труднощі у нагадуванні народних свят, іграшок; не намагаються дбати про оточуючих і не виявляють дружелюбності.

Подаємо відповіді дітей по когнітивному компоненту.

Дітей, що знаходяться на високому рівні сформованості когнітивного компонента в розвитку уявлень про патріотизм не було виявлено.

У 35% дітей старшої групи виявлено середній рівень. Діти знають своє ім'я, прізвище, назву країни, міста, під керівництвом дорослого можуть вибрати прапор, герб. Але не можуть назвати свою адресу, назвати пам'ятки рідного міста, не знають про гімн, герб міста; путають назви народних свят, не можуть назвати предмети домашнього ужитку, іграшки (роблять це після підказок вихователя/асистента). Так, Дмитро Ю., Анна М., Ярослав С., Ніколь С., Яна Б., Богдан Г. знають назву країни «Україна», міста «Нововолинськ»; почувши гімн, кажуть «не знаю, що за пісня», «я її не чув» та ін. Діти називають казки: «Гусі-лебеді», «Лисиця і заєць», «Семеро козенят і вовк», «Ріпка», «Колобок», «Котик і півник» тощо. На запитання про народні свята багато дітей відповідають: «День народження», «Новий рік».

65% дітей знаходяться на низькому рівні сформованості когнітивного компонента в розвитку уявлень про патріотизм. Діти за допомогою Вихователя/асистента вихователя можуть назвати країну та місто не знають своєї адреси. Не впізнають гімн країни, елементи народного костюма, неспроможні назвати пам'ятки міста, українські народні казки, загадки, потішки, колискові, чистомовки. Так, за можливості вибору країни з перерахованих Марина Є. каже, що країна називається «Італія». Прохор К. чітко називає назву країни. Юсіф Д., Софія Р., Матвій Б., Емма Д., Дамір М., Олена М., Уляна П. відповідають «не знаю» або обмежуються мовчанням. На запитання про визначні пам'ятки міста відповідають: «будинок культури, дитячий садок, Собор», інші не дають відповіді.

З метою визначення рівня готовності вихователів, асистентів вихователів до розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку ми провели опитування.

Проаналізувавши результати ми дійшли висновку, що 22% педагогів характеризуються:

- знанням теоретичних засад, володінням технологіями патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями;
- умінням організовувати діяльність з дітьми, з особами з інтелектуальними порушеннями, з батьками, створювати для цього розвиваюче предметно-просторове середовище у ЗДО;
- здатністю аналізувати діяльність з формування уявлень про патріотизм у дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Педагоги даного рівня організують роботу з розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку, знають які засоби та технології можна використовувати, організують роботу з батьками, які виховують дітей з інтелектуальними порушеннями, створюють необхідні умови, систематично проводять рефлексію та оцінку власної педагогічної діяльності, для пошуку і підбору ефективних прийомів, методів, засобів, планування індивідуальної

роботи з дітьми з ООП, що мають низький рівень, щодо розвитку уявлень про патріотизм.

48% педагогів що знаходяться на базовому рівні сформованості готовності до розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку характеризуються:

- недостатністю планомірної роботи з дітьми, батьками з розвитку уявлень про патріотизм;
- відсутністю освітнього середовища у групах дошкільного віку;
- недостатнім рівнем володіння технологіями розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями;
- відсутністю систематичного рефлексивного аналізу власної педагогічної діяльності.

Педагоги (30%), що знаходяться на критичному рівні сформованості готовності до розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку характеризуються:

- відсутністю теоретичних знань у галузі розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями;
- невмінням враховувати рівень розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку в організації та плануванні діяльності з дітьми та батьками;
- низьким рівнем володіння технологіями розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями;
- відсутністю рефлексивного аналізу власної професійної діяльності.

Також нами під час опитування батьків виявлено 10% батьків, які мають достатні уявлення в галузі розвитку уявлень про патріотизм у дітей старшого дошкільного віку. Батьки знають, що таке патріотизм, з якого віку необхідно розпочинати роботу з розвитку уявлень про патріотизм і вбачають у ній необхідність для дітей. Батьки знають за допомогою чого можна розвивати уявлення про патріотизм у дитини та створюють для цього необхідні умови вдома.

У 40% батьків, які брали участь у дослідженні, були виявлені часткові уявлення у галузі розвитку уявлень про патріотизм у дітей старшого дошкільного віку. Ці батьки мають уявлення про те, що таке патріотизм, але не знають з якого віку необхідно починати роботу з розвитку уявлень про патріотизм. Також вони розуміють необхідність роботи у цій галузі, але створюють недостатні умови вдома. На питання про те, що таке патріотизм, вони відповідають: «Любити своє місто», «Любов до Батьківщини», «Шанувати героїв», «Дуже широке поняття, починаючи з Батьківщини, і до ближнього оточення». На питання про те, з якого віку необхідно починати роботу з розвитку уявлень про патріотизм, вони вказали: «Як можна раніше» або «Ближче до шкільного віку», «з 7 років» та ін. Відповідаючи на питання, як вони розвивають уявлення про патріотизм у дитини, пишуть: «На власному прикладі», «Ігри, бесіди, зустрічі з ветеранами», «Оповідання про країну, місто, де ми живемо».

50% батьків мають недостатні уявлення у галузі розвитку уявлень про патріотизм у дітей старшого дошкільного віку. Вони не знають, що таке патріотизм, ставлячи прочерк у відповіді на запитання, з якого віку потрібно розпочинати роботу, пишуть: «не знаю», «з 7-8 років». Батьки на запитання про умови, які створені вдома, відповідають: «Навіщо вдома?», «Ні» чи ставлять прочерк (дод. Ж).

Однією з важливих умов розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку є предметно-просторове розвиваюче середовище. Якісна та кількісна оцінка проводилася відповідно до методичних рекомендацій для педагогічних працівників дошкільних освітніх організацій та батьків дітей дошкільного віку «Організація розвиваючого предметно-просторового середовища відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти»[3]. Оскільки перелік, на нашу думку, представлений не в повному обсязі для патріотичного центру та центру художньої літератури, а також не враховується регіональний компонент, ми додатково представили перелік матеріалів, які

розміщувалися у групах. Також аналіз предметно-просторового середовища здійснюється на основі загальних принципів, які пред'являються освітнім стандартом дошкільної освіти, таких як насиченість, трансформованість, поліфункціональність, доступність, безпека.

Проаналізувавши результати експериментальної діяльності групи дітей 5-6 років на відповідність принципам дошкільної освіти ми дійшли висновку, що наповнення розвиваючої предметно-просторового середовища частково відповідає принципам освітніх стандартів. Елементи Центрів безпечні та відповідають санітарно-епідеміологічним вимогам та правилам пожежної безпеки. Забезпечено доступність до них та наповнення, але деякі книги та ілюстрації знаходяться на недоступному для дітей рівні. Центр художньої літератури відповідає принципу трансформованості, він змінюється, але патріотичний та регіональний центри статичні. Центри однакові за змістом, представлені книги, ілюстрації, портрети та магніти із зображенням пам'яток Нововолинська. Подане наповнення Центрів не є поліфункціональним і використовується лише за прямим призначенням.

Отримані дані свідчать про необхідність планування та організації роботи з педагогами щодо розвитку когнітивного, діяльнісного, рефлексивного компонента готовності до розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку, роботи з батьками щодо формування уявлень у галузі патріотичного виховання у дітей дошкільного віку, з дітьми шостого року життя з розвитку уявлень про патріотизм та роботи зі збагачення розвиваючого предметно-просторового середовища.

2.2. Експериментальна програма з розвитку патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва

Патріотичне виховання підростаючого покоління на сучасному етапі є найбільш актуальним і необхідним. Патріотизм характеризується соціальним змістом. Поняття «любов до батьківщини» включає: турботу про інтереси країни і готовність стати на її захист; вірність батьківщині, яка веде боротьбу з ворогами; гордість за соціальні та культурні досягнення своєї країни; співчуття до страждань народу та негативне ставлення до соціальних вад суспільства; повага до історичного минулого батьківщини та у успадкованих від нього традицій; прихильність до місця проживання (місту, селі, області, країні загалом). Головною проблемою сучасності є нестача патріотизму як однієї з основних якостей громадянина своєї країни. Системі освіти, як одному з головних соціальних інститутів, належить одна з головних ролей у патріотичному вихованні підростаючого покоління, розвитку у дітей любові до батьківщини, відданості своїй Батьківщині, бажання зберігати народні традиції, культуру, і примножувати їх, а також у розвитку готовності стати на захист великої та малої Батьківщини.

Важливість та необхідність розвитку почуття патріотизму відображена у нормативно-правових документах різного рівня.

Так у «Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті» окреслено завдання, що стосуються патріотичного виховання:

- забезпечення історичної наступності поколінь;
- збереження, поширення та розвиток національної культури;
- виховання дбайливого ставлення до історичної та культурної спадщини;
- виховання патріотів, що мають високу моральність, громадянську відповідальність, правову самосвідомість, духовність і культуру [37].

Багатьма педагогами, психологами досліджувалися різні аспекти патріотичного виховання.

Патріотизм, найчастіше у дослідженнях сприймається як моральна якість, що залежить від планомірної, цілеспрямованої роботи. Найкращий спосіб досягти мети патріотичного виховання це розпочати процес із дитинства. Дошкільний вік виступає сензитивним періодом у розвитку даної моральної якості. Тому дуже важливо починати виховувати справжнього патріота своєї Батьківщини саме в цьому віці, коли дитина активно занурена в процес соціалізації.

Заклади дошкільної освіти – це початкові ланки або рівні системи освіти в нашій країні, покликані формувати у дітей дошкільного віку первинні уявлення про навколишній світ, відносини його об'єктів, а також первинні уявлення про малу батьківщину та Батьківщину, цінності нашого народу, традиції, свята, про особливості природи тощо. Даний зміст знаходить своє відображення у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні [4].

Останнім часом дослідники зацікавилися питаннями ознайомлення дітей дошкільного віку із довкіллям. Ними були розглянуті основні напрями щодо ознайомлення дітей з навколишньою дійсністю, зміст, вікові особливості застосування дітьми отриманих знань, і, звичайно ж, їх актуальність для дітей з інтелектуальними порушеннями. Вивчаючи теоретичні положення, пов'язані з проблемою нашого дослідження, ми наголосили на недостатній науковій розробленості основ процесу патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями, що справило несприятливий вплив на роботу організацій дошкільної освіти.

У Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання до 2025 року та Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді представлено поняття патріотизму. Вчені під патріотизмом розуміють почуття та сформовану позицію вірності своїй країні та солідарності з її народом. У концепціях зазначено також, що патріотизм

включає дві складові, це почуття гордості за свою Батьківщину (малу батьківщину, тобто край, республіку, місто або сільську місцевість, де громадянин народився і ріс) і активна громадянська позиція, готовність до служіння Батьківщині [26; 27].

Патріотичне виховання дітей є одним із основних завдань організації дошкільної освіти. Цей процес досить складний, але цілком здійснений у дошкільному віці.

Складність процесу патріотичного виховання у дошкільному дитинстві полягає у вікових особливостях дітей цієї категорії. Труднощі пов'язані з неможливістю здійснення їх у будь-які обмежені терміни. Процес патріотичного виховання та формування тих чи інших моральних якостей загалом, це безперервний процес, який лише бере свій початок у дошкільному дитинстві. У цьому полягає основне завдання педагогів закладу дошкільного освіти: формувати і розвивати патріотизм у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Дослідники у своїх працях описують ускладнення змісту патріотичного виховання. Вони розглядають патріотизм як складне, багатоаспектне почуття: «до нього входять відповідальність, бажання та вміння трудитися на благо Народу, берегти та множити багатства Батьківщини, гамма естетичних почуттів тощо» [16].

Науковці ділять процес морально-патріотичного виховання на кілька етапів.

Перший етап є робота з дітьми дошкільного віку з формування дбайливого ставлення до об'єктів навколишнього світу, бажання і готовності працювати і діяти на благо всієї групи. На даному етапі з переходом на другий етап, до середньої групи, робота спрямована на формування уявлень про найближче оточення. Зміст пов'язаний з сім'єю, ЗДО, вулицею, містом, районом, областю, країною в цілому.

На наступному етапі у старшому дошкільному віці зміст доповнюється традиціями, звичаями українського народу, розширюються уявлення про мистецтво та Батьківщину [16].

Науковцям вдалося визначити конкретні етапи патріотичного виховання дошкільнят [17]. Автори відзначають, що кінець середньої групи початок старшої приурочений до розвитку поглядів на країну, у якій проживає дошкільник. Вирішення цього завдання ускладнене тим, що воно вимагає наявності абстрактного мислення, оскільки дітям складно уявити реальні масштаби країни, у цьому допомагає карта. При вивченні пам'яток країни багато дітей не можуть побачити їх «у живу». Але реалізуючи цей зміст педагог використовує всі можливі засоби: ілюстрації, відеофільми, художню літературу, практичну діяльність тощо. На цьому етапі важливо вже знайомити дітей із державною символікою: гербом, прапором, гімном. Варто приділяти увагу знайомству дітей з людьми, які жили та живуть у рідній країні. Насамперед це люди, які прославили країну своїми науковими відкриттями, витворами мистецтва, спортивними досягненнями, героїчними вчинками, а також трудовими заслугами. Однією з характеристик патріотизму є готовність стати на захист країни. У дошкільному дитинстві складно говорити про цю готовність і не варто її чекати. Важливо розповідати про людей, які вже вставали на захист країни у важкі для України роки. Розповісти не лише про подвиги дорослих, а й про героїзм дітей та підлітків. У цьому може допомогти художня література, яка розповідає про тягар тих років [17].

Ця робота базується на вже раніше сформовані уявлення дітей у групах молодшого та середнього дошкільного віку і лише ускладнюється, розширюється та поповнюється.

Враховуючи результати аналізу та діагностики нами було виявлено, що діти дошкільного віку усвідомлюють свою національність. Вибір симпатій та антипатій дітей ґрунтується на особистих якостях: вміння грати, виконувати якусь діяльність краще за інші та зовнішні дані. Аналізуючи отримані дані, ми

виявили переважання середнього та низького рівнів сформованості компонентів патріотизму у дітей. Відповіді батьків дозволяють зробити висновок про те, що головним визначенням патріотичного виховання є виховання поваги та любові до своєї Батьківщини.

Ми переконані, що при розробці та реалізації сучасних програм або проектів патріотичного виховання необхідно відштовхуватися від розвитку ціннісного ставлення до культурно-історичної спадщини свого народу та на цій основі формувати свідомий гуманістичний патріотизм, громадянську відповідальність.

Розроблена нами експериментальна програма патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями включає такі компоненти: мета, підходи, принципи, зміст освітньої діяльності, що реалізується в різних видах діяльності (ігрова, комунікативна, пізнавально-дослідницька, сприйняття художньої літератури та фольклору, образотворча, музична), діагностика, очікувані результати; підвищення педагогічної компетентності педагогів у галузі патріотичного виховання дітей з порушеннями розвитку.

Форми – ігрові форми, проблемно-практичні, проблемно-ігрові ситуації, тобто. у формі спільної освітньої діяльності.

Засоби – фольклор, твори образотворчого мистецтва, народні ігри, музика, сучасні ІКТ – засоби.

Для підбору методичного матеріалу, нами враховувався різний рівень розвитку дітей у групі.

Нами було здійснено спробу оптимізації змісту освітньої діяльності з урахуванням цінностей у різних видах діяльності дитини, передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти.

Виховання патріотизму у дітей орієнтоване на когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти, а зміст патріотичного виховання орієнтовано на виховання любові та поваги до малої батьківщини, її історії та культури,

формування почуття гордості за людей, що живуть на території України, їх досягнення та успіхи інтересу до явищ соціального життя, доступних віку.

Реалізація експериментальної програми патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями передбачає системне формування компонентів патріотизму в різних видах діяльності на основі ціннісних уявлень та емоційно-ціннісного ставлення до рідного краю та культури його народів. Запропонована експериментальна програма патріотичного виховання може бути основою для розробки освітніх програм дошкільної освіти, спрямованої на формування та розвиток патріотичних якостей у дітей дошкільного віку.

Оскільки нині однією з найактуальніших проблем виховання підростаючого покоління проблема патріотичного виховання, а патріотичні почуття формуються протягом усього життя людини, у дошкільному віці повинен закладається їх фундамент. Розвиток уявлень дітей дошкільного віку про малу батьківщину необхідний. Оскільки чим повніше і змістовніше, будуть уявлення дітей про рідний край, його тваринний і рослинний світ, традиції, видатних особистостей, тим результативнішим патріотичне виховання[35].

У цьому віці у дитини виникають новоутворення, які спрощують виховання та навчання. До них відносяться, перш за все, формування моральних почуттів дітей на основі збагачення змісту, глибини та стійкості емоційних переживань, їхньої усвідомленості [23]. Також саме у старшому дошкільному віці виникає тісний взаємозв'язок емоційних та пізнавальних процесів. Тому велике значення у регуляції діяльності та поведінки надається емоціям.

Нами було розглянуто перелік уявлень про малу батьківщину, які потрібно розвивати в дітей дошкільного віку.

Вчені визначають такі уявлення про малу батьківщину у дітей у старшому дошкільному віці [2]:

- уявлення про те, що є природою рідного краю, її унікальності (своєрідність клімату, різноманітність рослинного світу);
- уявлення про тваринний світ, його різноманіття (особливості проживання тварин, комах, птахів, їх роль у житті рідного міста);
- уявлення про історичне минуле рідного міста, села, краю (розуміння того, як виникло місто, хто був його засновником, які були корінні жителі та історичні події, а також які відомі особи прославили рідне місто);
- уявлення про місця, що увійшли до історії рідного міста, пам'ятки (знання місцезнаходження пам'яток архітектури, музеїв, театрів, їх значення);
- уявлення про символіку міста (опис кольору прапора міста, герба та пояснення значення кожного елемента, зображеного на них, знання гімну) (дод. В).

Отже, як було сказано нами раніше, однією з умов розвитку основ патріотизму є організація розвиваючого предметно-просторового середовища (РППС). Спираючись на приблизний перелік ігрового обладнання для навчально-матеріального забезпечення дошкільних навчальних закладів, ми провели аналіз предметного середовища групи ЗДО, де згодом було проведено експериментальне дослідження.

Виходячи з нашої теми для експертизи було обрано «центр краєзнавства», оскільки він безпосередньо спрямований на формування у дітей почуття гордості, любові до своєї сім'ї, будинку, міста, країни, цей центр формує уявлення про Україну, як про рідну країну, про Київ, як про столицю України, виховує громадянсько-патріотичні почуття через вивчення державної символіки України, виховує дбайливе ставлення до природи, до всього живого, прищеплює повагу та інтерес до культурного минулого України, розвиває інтерес до українських традицій. У цьому центрі ми виявили лише портрет президента та символіку держави. Карти України, серії картинок для встановлення послідовності подій історії, дидактичних ігор, символіки міста Нововолинська тощо ми не побачили.

Ми встановили, що цей центр є у групі ЗДО, але не враховує вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Представимо кількісно-якісний аналіз ресурсів РППС групи ЗДО з урахуванням типології ігрового матеріалу: іграшки, персонажі та рольові атрибути, іграшки – предмети оперування, маркери ігрового простору, поліфункціональні матеріали. Шляхом відсоткового співвідношення між рекомендованою кількістю ігрового матеріалу (ідеальною) та кількістю, представленою в РППС групи (фактичною) ми змогли уявити невідповідність ресурсів РППС групи ЗДО з нормативними показниками.

Представимо якісну характеристику за типами матеріалу:

Насамперед, у центрі краєзнавства має бути представлений герб, прапор, фотографія президента, так само герб рідного міста.

У центрі також можуть бути розташовані альбоми з ілюстраціями «Історія міста Нововолинська», «Червона книга Волинської області», «Дивовижний світ голубоокої Волині», альбом визначних пам'яток. Дидактичні ігри, які безпосередньо впливають на виховання основ патріотизму, мають бути розташовані в центрі.

Наприклад: «Знайди відмінності», «Проклади маршрут», «Де чия домівка?», «Символіка моєї країни», «Що я знаю про пам'ятник» тощо.

Так само до важливих центрів, спрямованих на успішне виховання основ патріотизму відноситься «центр книги», його метою є соціалізація, формування інтересу до художньої літератури, прищеплення навичок культури спілкування, поводження з книгою і, звичайно ж, пізнавальний розвиток дитини. Через художню літературу у дитини формуються ціннісні мотиви, залучення до соціокультурних норм, традицій сім'ї, суспільства, держави. Ми проаналізували «центр книги» для того, щоб зрозуміти, яка література використовується для розвитку основ патріотизму у дошкільнят, і чи вона відповідає віковим особливостям дітей.

Ми з'ясували, що у «центрі книги» недостатня кількість літератури для дітей, або її відсутність.

У роботі з дітьми *критеріями* розвитку основ патріотизму у дітей з інтелектуальними порушеннями виступали: наявність знань і уявлень про країну, рідне місто та його пам'ятки, знання історії та сучасності України, Волині та Нововолинська, емоційно-позитивне ставлення до країни, міста.

Зміст роботи може включати компоненти, що мають певну послідовність: сім'я, дитячий садок, вулиця, район, місто, область, країна [18].

В даний час у практиці виховання дітей дошкільного віку часто використовуються технології, пов'язані із застосуванням цифрової техніки, що сприяють оптимальній організації їхнього навчання [7]. Одним із таких засобів є створення відеороликів спільно з дітьми в рамках медіаосвіти.

Як провідна форма організації культурної практики представляється дитяча медіа-студія. Медіа-студія – це форма організації, заснована на взаємодії дорослих та дітей, у процесі якої вони здійснюють підготовку мультимедійних продуктів різного формату згідно з обраною тематикою [6]. Мультимедіа продуктами є електронні таблиці, графічні зображення, анімація, відеоролики та ін. У більшості випадків взаємодія здійснюється в ігровій, комунікативній, образотворчій, пізнавально-дослідницькій, музичній діяльності [6].

Нами були впроваджені такі етапи створення відеороликів у роботі з **дітьми** [6]:

1. Мотиваційно-цільовий етап. Педагог демонструє різні медіапродукти, а потім пропонує організувати в групі медіа-студію. Створює необхідні умови для інтересу дітей до цієї діяльності, заохочує прагнення дітей організувати медіа-студію.

2. Змістовно-діяльнісний етап. Педагог організує обговорення етапів створення різноманітних медіапродуктів. Також приділяє увагу ранній профорієнтації. Так як у медіа-студії діти виконують різні ролі, тим самим знайомлячись із професіями медіакластера. До таких професій належать

журналіст, коментатор, оглядач, репортер, фотокореспондент, редактор, блогер, веб-дизайнер, оператор, монтажер, звукорежисер, теле- та радіоведучий, диктор, а також гример, костюмер.

3. Оцінно-рефлексивний етап. Організація демонстрації медіапродукту цільової аудиторії. Цільовою аудиторією в дитячому садку є батьки вихованців, а також вихователі та діти інших груп дитячого садка, запрошеними дітьми.

У процесі створення відеороликів у дітей інтенсивно відбувався розвиток зв'язного діалогічного та монологічного мовлення, пізнавальних інтересів, творчості.

Нами проводилися різні форми спільної діяльності з дітьми. З дітьми проводилися бесіди, організована освітня діяльність (далі – ООД), ігри.

У процесі участі в ООД, бесідах, іграх та виконуючи завдання робочого зошита, діти згадали історію рідного міста, його рослинний та тваринний світ, отримали інформацію про пам'ятки міста та відомих людей. Нами була підготовлена гра «Меморі «Пам'ятки міста Нововолинська»», яка використовувалася у самостійній діяльності дітей. Спочатку в грі брав участь педагог. Він називав відомі місця, які раніше не були знайомі дітям, пояснював їхнє місце розташування. Потім діти грали самостійно, у вільній діяльності. Гра сприяла накопиченню та закріпленню уявлень дітей про пам'ятки. Цю інформацію діти надалі використовували в процесі розробки сценарію відеороликів.

Для створення відеоролика діти об'єдналися у підгрупи.

Наведемо приклад створення відеоролика «Пам'ятки міста Нововолинська» у рамках проекту на змістовно-діяльнісному етапі. У процесі обговорення сценарію одна дитина запропонувала представити відеоролик як подорож визначними пам'ятками міста, решта дітей підтримала цей варіант. Тому в процесі розгляду фото- та відеоматеріалів пам'яток міста було обрано кілька місць, які, на думку дітей, є найцікавішими. Діти обрали будинок культури, оскільки відвідували його і були дуже вражені. Також обрали

Центральну площу, бо вважали, що це ті місця, про які мають знати гості міста. Обговорили музеї, які відвідували діти з батьками, та вирішили додати інформацію про них. Таким чином, вийшло, що в цьому відео буде представлено театр, музеї, парк.

Кожна дитина вибрала для себе роль (журналіст, оператор, режисер, монтажер та ін.), яку здійснював у процесі створення відеоролика.

При створенні відеоролика педагог надавав допомогу дітям щодо виду зйомки, а також при розподілі ролі та функції кожного учасника відеоролика.

Велика увага приділялася методиці створення відеороликів. Тим самим педагог надавав допомогу у складанні сценарію сюжету, добірці музики, відеофрагментів, фотографій, тексту для озвучування, проводив індивідуальну роботу з дітьми, прослуховуючи текст озвучування, виправляючи помилки під час зйомки відео.

Як тільки відеоролик був змонтований педагогом та дітьми, він переглядався всіма дітьми цієї групи. Після чого обговорювалися результати виконаної роботи, якість виконання діяльності та взаємодія дітей один з одним, взаємодопомога, успішність роботи в команді, а також винахідливість, творчий похід, цікаві рішення. Діти висловили свої враження про виконану роботу, а педагог подякував кожній дитині за її хороші якості, які допомогли всій групі отримати результат. Отриманий продукт представлявся батькам вихованців, а також вихователям та дітям інших груп дитячого садка, запрошеними дітьми.

Аналогічно створювалися решта відеороликів збірки «Моя батьківщина – Нововолинськ». Існували деякі відмінності у виборі форм, методів та прийомів подачі інформації залежно від теми майбутнього відеоролика.

Таким чином, зміст усіх етапів проекту було логічно збудовано. Ми поставили перед собою проблему, визначили шляхи її вирішення, бажаний результат. Визначили з дітьми, що результатом нашого проекту буде збірка відеороликів про малу батьківщину, яку ми зможемо показати дітям інших груп, знайомим, гостям з інших міст. Потім організували заходи для отримання

дітьми інформації, і брали участь у діяльності зі створення продукту та його презентації.

При використанні даної послідовності діти у логічній послідовності отримували інформацію, краще її сприймали та засвоювали, а потім використовували у різних видах діяльності. Важливо, що, працюючи у підгрупах (де були також і діти з інтелектуальними порушеннями), могли запропонувати свої ідеї, пояснити свою думку, що позитивно впливає на формування комунікативних навичок. Також у процесі роботи діти зверталися за допомогою до батьків, які могли їм розповісти цікаві факти про місто, здійснити допомогу у підборі інформації, прослухати їхні ідеї та надати рекомендації. Саме тому було вирішено провести повторну діагностику з метою визначення рівня сформованості патріотичних почуттів у дошкільників, крізь призму роботи педагогів ЗДО та батьків дітей, які прийняли участь у експерименті. Результати повторної діагностики ми розмістили у порівняльній таблиці (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Результати діагностики вивчення рівня сформованості патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку (крізь призму роботи педагогів ЗДО та батьків дітей, які прийняли участь у експерименті) до та після впровадження експериментальної програми

					Низький, %
1	Діти дошкільного віку (в тому числі діти з ООП)	До	0	35	65
		Після	10	45	45
		Динаміка	+10	+10	-20
2	Педагоги ЗДО	До	22	48	30
		Після	40	45	15
		Динаміка	+18	-3	-15
3	Батьки (в тому числі і ті, що виховують дитину з ООП)	До	10	40	50
		Після	25	50	25

Динаміка	+15	+10	-25
----------	-----	-----	-----

За результатами контрольних зрізів, ми виявили, що у дітей суттєво скоротилася частка низького рівня, збільшилася частка дітей із середніми показниками.

Показники відобразили дані проведеного нами експерименту, як діти так і батьки стали більш обізнаними щодо патріотичного виховання, а педагоги продемонстрували педагогічні технології, які доцільно використовувати у патріотичному вихованні у ЗДО. Також спостерігався взаємозв'язок між усіма критеріями, що логічно відображає основну ідею експерименту: за допомогою забезпечення педагогічних умов досягти позитивної динаміки рівнів, що характеризує ефективність процесу патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Таким чином, дослідно-експериментальна робота довела дієвість, доцільність та ефективність розроблених нами педагогічних умов патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Висновки до розділу II

У розділі було проведено експериментальне дослідження патріотичного виховання дітей **дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями**.

Було визначено рівень сформованості патріотичних почуттів у дошкільників. Отримані дані свідчать про необхідність планування та організації роботи з педагогами щодо розвитку когнітивного, діяльнісного, рефлексивного компонента готовності до розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку, роботи з батьками щодо формування уявлень у галузі патріотичного виховання у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями, з дітьми шостого року життя з розвитку уявлень про патріотизм та роботи зі збагачення розвиваючого предметно-просторового середовища.

Були описані особливості організаційно-педагогічних умов розвитку компетенцій про патріотизм у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Дійшли висновки, що в цьому віці у дитини виникають новоутворення, які покращують виховання. До них відносяться, перш за все, формування моральних почуттів дітей на основі збагачення змісту, глибини та стійкості емоційних переживань, їхньої усвідомленості. Також саме у дошкільному віці виникає тісний взаємозв'язок емоційних та пізнавальних процесів. Тому велике значення в регуляції діяльності та поведінки надається емоціям. Нами було розглянуто перелік уявлень про малу батьківщину, які потрібно розвивати у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Виділено такі уявлення про малу батьківщину у дітей дошкільного віку з ООП: уявлення про те, що є природою рідного краю; уявлення про тваринний світ, його різноманіття (особливості проживання тварин, птахів, їх роль для рідного міста); уявлення про історичне минуле рідного міста, села, краю (розуміння того, як виникло місто, хто був його засновником, хто був корінним жителем та історичні події, а також які відомі земляки); уявлення про місця, що увійшли до історії рідного міста, пам'ятки (знання місцезнаходження пам'яток архітектури, музеїв, театрів, їх значення); уявлення про символіку міста (опис кольору прапора міста, герба, знання гімну). Також були описані етапи створення відеороликів у роботі з дітьми.

За результатами контрольних зрізів, ми виявили, що у дітей суттєво скоротилася частка низького рівня, збільшилася частка дітей із середніми показниками. Показники відобразили результативність проведеного нами експерименту, тому що спостерігався взаємозв'язок між усіма критеріями, що логічно відображає основну ідею експерименту: за допомогою забезпечення педагогічних умов досягти позитивної динаміки рівнів, що характеризує ефективність процесу патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Таким чином, дослідно-експериментальна робота довела дієвість, доцільність та ефективність розроблених нами

педагогічних умов патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку **з інтелектуальними порушеннями.**

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі була розкрита тема: «Патріотичне виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва».

У першому розділі роботи були представлені теоретичні особливості дослідження патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Охарактеризоване патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Виділено, що педагоги дошкільних освітніх закладів стають першою ланкою в ланцюжку патріотичного виховання, яке супроводжує людину впродовж усього життя. Його основним завданням стає формування у дітей стійкого інтересу до вивчення історії свого міста, краю, країни, зародження почуття відповідальності перед близькими, здатності захистити слабкого, необхідності берегти навколишню природу. У БКДО наголошується на необхідності роботи з патріотичного виховання дошкільнят з урахуванням їх індивідуальних та вікових особливостей, національної культури та традицій народу. Таким чином, формування ефективної стратегії патріотичного виховання впродовж усього періоду дошкільної освіти дітей стає одним із основоположних завдань сучасного педагога.

Проаналізовані особливості морально-патріотичного виховання дошкільників різного рівня розвитку в умовах реалізації БКДО. Визначено, що Аналіз результатів моніторингу морально-патріотичного виховання вихованців групи показує: суттєво зріс рівень морально – патріотичних уявлень у дошкільнят про сім'ю, місто, краї, країну, традиції та звичаї українського народу, української армії; у процесі організації патріотичних, екологічних, соціально-психологічних акцій та заходів, діти стали більш активними та зацікавленими: вони з цікавістю слухають розповіді про Батьківщину, про події війни, діляться один з одним своїм досвідом взаємодії з людьми військових професій, з гордістю розповідають про своїх рідних військовослужбовців, з ентузіазмом залучають своїх батьків до участі в акціях ЗДО, задають багато

додаткових питань, що їх цікавлять; виявляють емоційну чуйність, чуйність до явищ соціальної дійсності, емоційно-позитивного ставлення до них; із задоволенням розповідають про членів своїх сімей, про сімейні «традиції», виявляють любов і повагу до батьків, бабусь, дідусів, рідного дому, сім'ї; шанобливо ставляться до людини та результатів її праці; виявляють емоційну чуйність до стану оточуючих людей, виявляють співчуття, активно висловлюють готовність допомогти; проявляють активний пізнавальний інтерес до предметного та соціального світу, мають уявлення про те, «що добре і що погано», оцінюючи вчинки, спираються на моральні уявлення, адекватно реагують на критику поведінки з боку оточуючих.

Окреслено педагогічний супровід патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Зроблено висновки, що педагогічний супровід патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку буде ефективним при дотриманні таких умов: включення до навчання дошкільнят матеріалу про рідний край; вирішення завдань патріотичного виховання засобами краєзнавчих матеріалів; вибудовування навчання від простіших, близьких дітям форм роботи, до поступового ускладнення, до знайомства з культурно-історичними фактами; формування особистісного ставлення до подій історії, пам'яток, культури рідного краю; створення умов для активного прилучення дошкільнят до соціальної дійсності, що дозволить підвищити їхню особисту зацікавленість у тому, що відбувається навколо; здійснення системно-діяльнісного підходу у долученні дітей до культурно-історичних цінностей; використання при цьому цікавих для дітей видів діяльності (гра, малювання, експериментування); участь із дошкільнятами у міських святах; створення в дитячому садку особливого розвиваючого середовища, що сприяє залученню до культури (наприклад, додавання елементів народної культури: ляльковий театр, ляльки в національних костюмах, предмети українського побуту тощо); організація роботи з батьками.

У другому розділі роботи представлені методичні засади патріотичного виховання дітей дошкільного віку засобами мистецтва.

Окреслена роль художній літератури та фольклору у формуванні патріотичної позиції особистості. Виділено, що творча робота поєднує дітей і виховує повагу один до одного, а також почуття гідності, любові та гордості за свою країну, почуття причетності до важливих подій у житті країни. Робота має бути захоплюючою та цікавою. Якщо вихователь, асистент вихователя у повсякденній роботі пам'ятатиме про це, це дозволить їм виростити покоління людей переконаних, шляхетних, готових до подвигу, тих, кого прийнято називати коротким словом «патріот».

Проаналізовані малі жанри фольклору та їх виховне значення. Визначено, що завдяки малим фольклорним жанрам діти вчаться говорити правильно, чітко, образно, глибше висловлюють свою думку, що позначається на якості занять та уроків. Цікаві форми подачі фольклорних творів сприяють розвитку мислення, просторових уявлень, уяви та волі дітей. Фольклор розширює загальну поінформованість про навколишній світ, рідний край; впливає на формування моральних уявлень, почуттів та оцінок дитини, норм поведінки, на виховання естетичного сприйняття та почуттів; сприяє розвитку мови, збагачує словниковий запас образними виразами, допомагає дитині пояснити своє ставлення до прослуханого.

Розкриті особливості фольклору як засобу патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями. Зроблено висновки, що якщо знайомити дітей, починаючи з раннього віку, з рідною культурою, творами усної народної творчості, рідною мовою, це сприятиме духовному, моральному, патріотичному вихованню дошкільнят. І в майбутньому вони зможуть зберегти всі культурні цінності нашої Батьківщини, і Україна житиме, даруючи світові величезну кількість талантів, якими захоплювалися і будуть захоплюватися в Україні та за її межами.

У другому розділі було проведено експериментальне дослідження патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Було визначено рівень сформованості патріотичних почуттів у дошкільників. Отримані дані свідчать про необхідність планування та організації роботи з педагогами щодо розвитку когнітивного, діяльнісного, рефлексивного компонента готовності до розвитку уявлень про патріотизм у дітей дошкільного віку, роботи з батьками щодо формування уявлень у галузі патріотичного виховання у дітей дошкільного віку, з дітьми шостого року життя з розвитку уявлень про патріотизм та роботи зі збагачення розвиваючого предметно-просторового середовища.

Були описані особливості організаційно-педагогічних умов розвитку уяви про патріотизм у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Дійшли висновку, що в цьому віці у дитини виникають новоутворення, які спрощують виховання та навчання. До них відносяться, перш за все, формування моральних почуттів дітей на основі збагачення змісту, глибини та стійкості емоційних переживань, їхньої усвідомленості. Також саме у дітей дошкільного віку виникає тісний взаємозв'язок емоційних та пізнавальних процесів. Виділено такі уявлення про малу батьківщину у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями: уявлення про те, що є природою рідного краю, її унікальності (своєрідність клімату, різноманітність рослинного світу); уявлення про тваринний світ, його різноманіття (особливості проживання тварин, комах, птахів, їх роль життя рідного міста); уявлення про історичне минуле рідного міста, села, краю (розуміння того, як виникло місто, хто був його засновником, які були корінні жителі та історичні події, а також якісь відомі особини прославили рідний місто); уявлення про місця, що увійшли до історії рідного міста, пам'ятки (знання місцезнаходження пам'яток архітектури, музеїв, театрів, їх значення); уявлення про символіку міста (опис кольору прапора міста, герба, зображеного на них, знання гімну).

За результатами контрольних зрізів, ми виявили, що у дітей суттєво скоротилася частка низького рівня, збільшилася частка дітей із середніми показниками. Показники відобразили факт успіху проведеного нами експерименту, тому що спостерігався взаємозв'язок між усіма критеріями, що логічно відображає основну ідею експерименту: за допомогою забезпечення педагогічних умов досягти позитивної динаміки рівнів, що характеризує ефективність процесу патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Таким чином, дослідно-експериментальна робота довела дієвість, доцільність та ефективність розроблених нами педагогічних умов патріотичного виховання дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошина Н. В. Патріотичне виховання дошкільнят. Рівне. 2021. 256 с.
2. Бех. І. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. Рідна школа. 2021. № 1-2. С. 3–6.
3. Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа»: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка, 15.03.2023 / уклад. О.Е. Жосан. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 286 с.
4. Вовк Т. Патріотичне виховання дошкільників на музичних заняттях. Музичний керівник. 2021. № 3. С. 4-7.
5. Гавриш Н. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. Дошкільне виховання. 2021. № 8. С. 2-7.
6. Герасимів Т., Ряшко В. Актуальні проблеми національно-патріотичного виховання в сучасному українському суспільстві : навчальний посібник. Нац. ун-т. «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права та психології. Львів : Растр-7, 2020. 235 с.
7. Голінська Т. А. Естетичне виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями засобами ізотерапії: кваліфікаційна робота. Херсонський державний університет. 2023.
8. Дитина : освітня програма [для дітей від двох до семи років] / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.] ; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 304 с.
9. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / автор. кол. ; наук. кер. К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2022. 160 с.
10. Додаток до Наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2021 р. № 641. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

11. Дорошенко Г. В. Художня література як засіб виховання патріотичних почуттів дітей дошкільного віку: магістерська робота. Херсонський державний університет. 2024.

12. Єпіхіна М. А., Курило Н. О. Формування основ патріотичного виховання у дошкільників засобами народознавства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2023. Випуск 1 (40). С. 96–99.

13. Закон України Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Документ 2834-IX, поточна редакція від 13.12.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

14. Закон України про освіту. (2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.03.2025)

15. Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національнопатріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2022, 72 с

16. Кіян О. Національно-патріотичне виховання засобами художньо-мистецької освіти в умовах воєнного стану: сучасний аспект. Молодий вчений. 2023. Випуск 8 (120). С. 10–17. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-8-120-10> (дата звернення: 10.03.2025)

17. Комратова Н.Г. Патріотичне виховання дітей 4-6 років. Вінниця. 2023. 125 с.

18. Концепція Державної цільової соціальної програми національнопатріотичного виховання до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1233-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.03.2025)

19. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154 (дата звернення: 10.03.2025)

20. Кочеткова Т. Ю. Залучення дітей дошкільного віку до загальнолюдських цінностей. Питання психології. 2021. № 8. С. 17-20.

21. Кузьмук Л. Плекаємо патріотів. Дошкільне виховання. 2021. № 8. С.14-17.

22. Кур'янінова Д. С. Проблема національно-патріотичного виховання учнів спеціальної школи. Магістерські студії: альманах. Херсонський державний університет. 2021. № 21, С. 254–256.

23. Лист Міністерства освіти і науки України «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій». URL: <https://hoippo.km.ua/?p=5364> (дата звернення: 10.03.2025)

24. Лист МОН України «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKMTZFNm9obmZoTjg/view> (дата звернення: 10.03.2025)

25. Міністерство освіти і науки України «Концепція національно-патріотичного виховання в закладах освіти (нова редакція)». Київ: МОН. 2024.

26. Міністерство освіти і науки України «Патріотичне виховання учнів з інтелектуальними порушеннями: теоретичний аналіз». Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології. Вип. 13, ч. 1. 2022.

27. Міхіна, В. В. Образотворче мистецтво в роботі з дітьми дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Корекційна і інклюзивна педагогіка. Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. 2025.

28. Олексюк О., Заволока С. Формування любові до рідного міста у дітей старшого дошкільного віку. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2023. № 4 (59). С. 380–385.

29. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко та ін.] ; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2023. 80 с.

30. Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2020–2022 роки. URL: www.Zako.rada.gov.ua/go/580/2021 (дата звернення: 10.03.2025)

31. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2023 року; URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1721-2010-%D1%80> (дата звернення: 14.06.2025).

32. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / О. І. Білан та ін. Київ, 2023. 256 с.

33. Рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період війни. (2022). URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/3052-rekomendats-dlya-pratsvnikvzakladv-doshklno-osvti-na-perod-vyni>(дата звернення: 10.03.2025)

34. Романова А. Соціалізація дітей з інтелектуальними порушеннями засобами сюжетно-рольових ігор. Матеріали студентської наукової конференції. ПНПУ. 2025. С. 56–60.

35. Садовенко С. М. Формування національної культури особистості народною казкою. URL: <http://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/334-sadovenko-s-m-formuvannja-nacionalnoji-kultury-osobystostinarodnoju-kazkoju.html> (дата звернення: 10.03.2025)

36. Сай О. Мир-миром, пироги із сиром. Використання українського музичного фольклору на уроках музичного мистецтва. Шкільний світ. 2021. №7. С.1-3.

37. Світ дитинства : комплексна освітня програма [для дошкільних навчальних закладів] / упоряд. : О. М. Байєр, Л. В. Батліна, А. М. Богуш та ін.; наук. кер. акад. А. М. Богуш ; за заг. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль : Мандрівець, 2021. 200 с.

38. Смолянук, Н., Лукієнко, Т. Національно-патріотичне виховання молодших школярів засобами мистецтва. Матеріали XXI Всеукраїнської

науково-методичної конференції (Наумовські читання). Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. 2023. С. 481–484.

39. Стасюк Л., Данилюк А. Особливості патріотичного виховання здобувачів дошкільної освіти з особливими потребами / Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти. Збірник тез доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції (20-21 травня 2025 р., Луцьк) / за заг. ред. проф. І.Б. Кузави / І. М. Брушневська, Г. О. Гац, Н.С. Карабанова, Т.А. Мартинюк, З. С. Мацюк, Н.Б. Павлишина, В.Ф. Сергєєва, І.І. Сидорук, Л. П. Стасюк. Луцьк, 2025. С. 300- 303.

40. Чопік О. В. Роль педагогів у національно-патріотичному вихованні молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Inclusion and Diversity. 2024. № 3 С. 87 – 91 URL: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2024.3.16> (дата звернення: 10.03.2025)

41. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму. Дошкільне виховання. 2022. № 8. С. 12 – 13.

42. Bohuta V. Critical strategies for strengthening the patriotic education of youth in modern educational conditions. 2024. № 1. S. 45–52.

43. Kovalenko V. The current state of involvement of children with special educational needs in extracurricular art activities. Inclusive Education Journal. 2021. V. 3, № 2. S. 112–119.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПРОЕКТ з патріотичного виховання дітей на тему: «Моя країна»

Актуальність проекту «Моя країна».

Проблема патріотичного виховання сьогодні одна із найголовніших. Виховання дітей в сучасному українському суспільстві в умовах економічного та політичного реформування, коли суттєво змінилося соціокультурне життя, принципи функціонування освітніх установ, засобів масової інформації, обумовили проблеми виховання патріотичних почуттів у громадян України починаючи з наймолодшого віку.

Метою – є формування у дітей дошкільного віку патріотизму, сучасної національної ідентичності та національної гідності як складових інтелектуальної, гармонійної, соціально активної, духовно багатой особистості.

Завдання проектної діяльності:

1. Сприяти загальному розвитку дітей на основі любові та інтересу до теперішнього і минулого свого народу.
2. Виховувати морально-патріотичні якості: гуманізм, гордість, бажання зберегти і примножити багатства свого рідного краю та країни.
3. Виховати в дітях патріотизм, відповідальність за свою Батьківщину.
4. Прилучати дітей до традицій і звичаїв свого народу.
5. Консолідація зусиль батьків та педагогів ЦРД з проблеми патріотичного виховання дітей у сім'ї.
6. Виховувати громадянську відповідальність, почуття гордості за свою країну.
7. Розвивати у дітей самостійність, колективізм, почуття відповідальності.
8. Формування художнього смаку і любові до прекрасного, розвиток творчих здібностей.
9. Виховання у дошкільників почуттів поваги і турботи до Захисників Вітчизни.
10. Виховання здорового способу життя.
11. Виховання почуття поваги до професій і праці дорослих.

Учасники: дошкільники, педагоги та Нововолинського ЗДО № 9 Волинської області.

Термін реалізації: 2024–2025 роки.

Педагогічні засади проекту

Доступність. Принцип доступності передбачає співвідношення змісту, характеру та обсягу навчального матеріалу з рівнем розвитку, підготовленості дітей.

Безперервність. На нинішньому етапі освіти покликана сформувати у підростаючого покоління стійкий інтерес до постійного поповнення свого інтелектуального багажу і вдосконалення моральних почуттів.

Науковість. Одним з важливих принципів програми є її науковість. На основі відомостей про історію та культуру рідного краю.

Системність. Принцип системного підходу, який припускає аналіз взаємодії різних напрямів патріотичного виховання. Цей принцип реалізується в процесі взаємопов'язаного формування уявлень дитини про патріотичні почуття у різних видах діяльності та дієвого ставлення до навколишнього світу.

Наступність. Патріотичне виховання дітей продовжується в початковій школі.

Ідеєю проекту є – формування різнобічно розвиненої, духовно багатой, оптимістично та патріотично налаштованої особистості.

II. Нормативно-правова база

- Закони України: “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”;
- Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена наказом Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2021 року № 641;
- Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2020-2030 роки, затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2021 року № 580/2021;
- Інструктивно-методичний лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-396 від 25.07.2022р. «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах».

III. Основні поняття:

Патріотизм – це любов до Батьківщини та рідного міста, відданість своєму народові, сповідування цінностей громади, прагнення своїми діями служити інтересам українців.

Патріот – представник громади, особистість, який своїми діями, вчинками та думками відданий своєму народові, любить свою Батьківщину, здатний до активної громадської позиції з питань захисту національних прав та інтересів.

Патріотичне виховання – процес цілеспрямованого, систематичного, організованого впливу на свідомість та поведінку дітей та молоді щодо формування почуття любові до Батьківщини та рідного краю через виховання високих громадських, моральних, психологічних, професійних і фізичних якостей, необхідних для реалізації інтелектуального та творчого потенціалу особистості в інтересах всебічного розвитку суспільства, забезпечення безумовної готовності до захисту Вітчизни.

VI. Механізм супроводу проекту

1. Планування та підготовка
 - Вивчення методичної літератури.
 - План роботи на рік.
 - Комплектування творчої групи.
 - Складання розділів плану творчої групи (по роках).
2. Методичний супровід
 - Організація та проведення семінару з вивчення проекту
 - Пропаганда кращого досвіду роботи педагогів, які працюють у даному напрямку.
 - Консультації.
 - Проведення семінарських занять.
 - Проведення майстер-класів, круглих столів, відкритих дверей.
 - Самоосвіта.
3. Використання результатів роботи
 - Підготовка і проведення методичних заходів (МО, пед. читань, педрад, відкритих переглядів).
 - Оформлення результатів роботи.

V. ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ:

Підготовчий етап – 2024 рік

Базовий етап, під час якого відбувається підготовка вихователів до впровадження патріотичного виховання дітей дошкільного віку, підготовка нормативних документів, розробка перспективних планів, моніторинг базової системи патріотичного виховання в ЦРД.

Формуючий етап –2025 роки

Основний етап реалізації змісту проекту, що передбачає впровадження системи заходів із патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

VI. Зміст проектної діяльності

1. Управлінська діяльність

№	Зміст заходів із реалізації
1.	Створення профільної групи з патріотичного виховання, обговорення заходів, внесення коректив.
2.	Визначення ролі учасників реалізації проекту на кожному його етапі.
3.	Провести проблемно-теоретичний семінар «Патріотичне виховання дошкільників засобами інтегрованої освітньої діяльності».
4.	Проведення моніторингу з питань змісту національно-патріотичного виховання в роботі з дітьми дошкільного віку.
5.	Анкетування батьків «Патріотичне виховання».
6.	Аналіз науково-методичної літератури з теми проекту.
5.	Засідання круглого столу, визначення напрямків роботи і ролі кожного учасника в реалізації намічених цілей і завдань.
6.	Підготувати презентацію з досвіду роботи «Забезпечення наступності між дошкільною і початковою ланками освіти у реалізації завдань національно-патріотичного виховання» на семінар.
8.	Педагогічні читання на тему «Славетні українці: мудрість виховання».
9.	Опрацювати програму національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина».
10.	Вивчення досвіду роботи вихователя Царенко К.В. «Народний фольклор, як засіб формування патріотичного виховання».
11.	Розробка методичних рекомендацій, пам'яток щодо патріотичного виховання дітей дошкільного віку
13.	Упровадження в практику роботи ЗДО освітніх програм і проектів патріотичного спрямування.
14.	Консультація для батьків «Як залучити дітей до морально-патріотичного виховання вдома?»
15.	Тиждень педмайстерності «Патріотичне виховання з використанням інноваційних технологій».
16.	Систематизувати матеріал з досвіду роботи в папках «Моя Україно» та «Рідний Білгород-Дністровськ».

17.	Зробити підбір в електронному додатку (мультимедійні презентації, відеоролики) з національно-патріотичного виховання.
18.	Семінар-практикум на тему: «Патріотичне виховання засобами інтегрованої освітньої діяльності».
19.	Провести у дошкільному закладі тематичний тиждень «Ми діти твої, Україно!».

2. Забезпечення національно-патріотичного змісту в освітньому просторі

№	Зміст заходів із реалізації
1.	Розробити перспективне планування з національно-патріотичного виховання та перспективний план використання народних традицій у роботі з дошкільниками
2.	Розробити модель юного українського патріота.
3.	Провести виставку родинних газет «Здоровий спосіб життя нашої сім'ї».
4.	Наповнювати та частково змінювати куточки національно-патріотичного виховання, міні-музеї та українську світлицю.
5.	Створення стенду, присвяченого подвигам воїнів АТО рідного селища.
6.	Проводити виставки найкращих фотографій, малюнків, присвячені рідній Батьківщині.
7.	Екскурсія в краєзнавчий музей "Зустріч з минулим".
8.	Удосконалення методів та форм, роботи закладу з питань патріотичного виховання із залученням громадських організацій.
9.	Сприяти формуванню у дошкільників почуттів поваги і турботи до захисників Вітчизни. Виховувати громадянську відповідальність, почуття гордості за свою країну.
10.	Включати до навчально-виховних планів проведення занять, присвячених Збройним силам, героїчним подвигам українських воїнів, боротьбі за незалежність.
11.	Організація і проведення різних конкурсів, тематичних вечорів, розваг, свят, вистав, читання та інсценування творів В.О. Сухомлинського.
12.	Вечір - народних рухливих ігор «Національні ігри предків».
14.	Конкурс-виставка "Моя краща дидактична гра з патріотичного виховання"..
16.	Парад вишиванок.
17.	Тематичне свято «Хай живе любов до України в серці кожної дитини»
18.	Сценарій свята до дня захисника Вітчизни для дітей старшого дошкільного віку «Мій тато в ЗСУ».
19.	Лялькова вистава «Як маленький Гриць Україну рятував».
22.	Конкурси малюнків, газет «Хай завжди буде сонце, хай завжди буде мир»,

	«Твоє майбутнє у твоїх руках», «Здоров'я – найвища цінність».
23.	Проведення акцій, спрямованих на підтримку воїнів АТО, ЗСУ(дитячі малюнки, поробки, збір макулатури...)
24.	Проведення народних свят і розваг.
25.	Виготовлення дидактичного матеріалу з національно-патріотичного виховання.
26.	Екологічна акція «Зроби світ навколо себе чистішим».
27.	Фотоконкурс "Щаслива усмішка дитини - багатство нашої України."
28.	Передбачити проведення тематичних заходів: відвідання музеїв, зустрічі з учасниками бойових дій, перегляд документальних фільмів тощо
29.	Систематизація та узагальнення результатів через виступи на педагогічній раді, семінарах, педгодинах.
30.	Аналіз змісту національно-патріотичної діяльності в закладі, корегування дій на майбутнє.

Додаток Б

Інтегроване заняття з мовленнєвого розвитку з елементами народознавства для дітей старшої групи на тему: «Рідна мова – життя основа»

Мета:

Розвивати інтерес до сучасної словесної творчості, монологічне мовлення, вміння правильно вимовляти звуки, уважність, спостережливість, зацікавленість дітей до мистецтва, виховувати любов до рідної мови, своєї батьківщини, поважне ставлення до надбань українського народу, його спадщини.

Збагачувати активний словник дітей на основі знань та уявлень про довкілля, стимулювати до висловлювання в мовленні повних речей; формувати вміння висловлювати складні речення за допомогою сполучника підрядності – тому що –. Закріпити уявлення малят про художнє слово класиків української літератури (Т.Г.Шевченко, Леся Українка); поглибити знання дітей про те, що мова багата на прислів'я, приказки, загадки.

Обладнання: портрети українських письменників Т.Г.Шевченка та Лесі Українки; книжки з казками, ілюстрації до казок; опорна схема до опису; народні приказки, вірші про мову, прислів'я.

Попередня робота: розучування віршів українських письменників Т.Г.Шевченка та Лесі Українки; бесіди про опішнянську кераміку, про державні символи України, відгадування загадок, розучування прислів'їв про мову.

Хід заняття**Організація дітей:**

Вихователь:

Станьте, діти, всі рівненько,
Посміхніться всі чемненько,
Посміхніться до мене,
Посміхніться до себе,
Посміхніться до гостей –
Привітайтеся: «Добрий день!»

- Діти, відгадайте загадку:

«Без чого людина стає німою?» /без мови/

- Правильно, без мови. Для чого людині потрібна мова? /спілкуватися, роз- мовляти, розуміти краще одне одного/

- А із чого складається мова? /із звуків, слів, речень/

Ми щодня і щохвилини

Слово в'яжемо до слова

Мов чудесні намистини –

Так виходить наша мова.

- Діти! Подивіться уважно навкруги і по черзі, повним реченням скажіть про те, що ви бачите, тільки не повторюйтесь. А допоможе нам «чарівний мікрофон» /діти передають один одному мікрофон і утворюють речення/.

- Молодці, діти! Якою мовою ми з вами розмовляємо? /українською /.

- А чому українською? / тому що це рідна мова, нею розмовляють наші батьки, бабусі, дідусі, тому, що ми живемо в Україні/.

- А яка наша українська мова? Якими словами можна про неї сказати? /багата, чиста, дзвінка, щира, рідна, материнська, ніжна, свята, прекрасна, мелодійна, милозвучна/.

- Сьогодні, діти, наша країна відзначає Міжнародний день рідної мови. Це свято потрібне для того, щоб люди шанували свою мову, бо рідна мова – це найцінніший скарб народу.

- А на вашу думку, діти, де зберігаються скарби? / у музеї /.

- Які музеї ви знаєте? / красзнавчий, де зберігаються стародавні речі; музей мистецтва, де зберігаються картини, скульптури/.

- Уявіть, собі, малята, що існує музей «мови»

Як ви вважаєте, що може бути в цьому музеї?(портрети видатних українських письменників, поетів, книжки з казками та іншими творами, словники української мови)

- Я хочу запросити вас , діти, на екскурсію до такого незвичайного музею.(діти входять у картинну галерею, вихователь підводить їх до картини під назвою «Родина».

- Перед вами картина, вона має назву «Родина». Як ви думаєте, чому?(тому що на ній зображена сім'я: тато, мама і діти)

- Що ви можете сказати про цю сім'ю? Яка вона? /дружня, весела, життєрадісна, щаслива, українська, молода/.

- Доведіть, що ця сім'я українська? Відповідайте повними реченнями, під час відповіді використовуйте сполучник –тому що-

Це сім'я українська, тому що на картині багато національних символів, стрічка, схожа кольорами на прапор України; тому що люди вдягнені в національний одяг; тому Що я бачу українську хату під стріхою, тин біля неї, квіти.

- Чому родина вдягнена у святковий одяг? /Зібралась на свято/.

Вихователь:

- Молодці! Ходімо далі! /проходимо до полицок з книжками/.

- А тут у нас так багато книжок! Які літературні твори можна прочитати в книжках? / казки, байки, загадки, лічилки/.

- Цікаво, а що в цій книжці? Давайте заглянемо в неї /книга з буквами/. Я бачу букви. Вони такі гарні, що з ними хочеться пограти. Я буду задавати питання, а ви, любі малята, відповідайте, але словами, які починаються із заданої букви.

Наприклад: **М**

- З ким дружить буква М? /з мамою, з мовою, мишкою, мішею, Машею/.

- Назва якого кольору починається з букви М? /малиновий/.

- Що любить їсти буква М? / морозиво, моркву/.

- Що любить робити? /мандрувати, малювати/.

- Мама яка? /мила, мужня, молода/.

Б

- З ким грається буква Б? / з білочкою, з бегемотом/.

- Що полюбає їсти? /булочки, бублики, банани/.

- Який улюблений колір букви Б? /білий, блакитний/.

- На якому дереві живе білочка? /березі, бересті, буці/.

Вихователь:

- Які ви молодці! Подивіться, а ось лежать книжки з казками.

- Як ви гадаєте, хто їх написав? /народ/.

- Так, це народні казки, бо склав їх сам народ і від бабусь, матусь вони дійшли до нас. В них народна мудрість. Подивіться, яка гарна книжечка, давайте розглянемо її /беру книгу з ілюстраціями, перегортаю її/.

- До якої казки ілюстрація? /колобок/.

- Чого нас вчить казка «Колобок»? /бути слухняними/.

- Чого навчає казочка «Ріпка»? /бути дружніми/.

- А «Колобок»? /бути працьовитими/.

- А яка ще українська народна казочка вчить нас дружнім стосункам? /»Котик і півник»/.

- Який висновок можна зробити із казочки про «Лисичку-сестричку та вовчика-братика»? /неможна всім довіряти/.

Вихователь:

Давайте пограємо в українську народну гру, яка називається «Віночок» / побудова невеликих речень, узгоджуючи слова/. Вихователь пояснює дітям, як можна придумати гарне побажання з порівнянням, наприклад, будь сильним, як дуб, будь красивим, як весна і т.д.

Діти ходять по колу і співають:

Ми віночок цей сплели, цей сплели,

І на /ім'я дитини/ одягли, одягли.

Ти в віночку потанцюй, потанцюй,

І другові подаруй, подаруй бажання. / дитина підходить до будь-кого в колі, вдіває віночок на голову другові і говорить: «Я дарую тобі цей віночок – будь здоровим, як земля» і т.д./.

Вихователь:

- Ми трохи відпочили, а тепер пішли далі /підходимо до портретів Т.Шевченка та Л.Українки/

- Хто зображений на портретах? /відповіді/.

- Хто вони такі? /українські письменники/.

- Що вони писали? /вірші, казки для дітей/.

- Якою мовою писали свої твори? /українською/.

/ діти читають програмні вірші Т.Шевченка «Не цурайтесь»/ та

Л.Українки «На зеленому горбочку»/.

Вихователь:

- Мені дуже сподобалось. А вам? Може, коли ви виростите, хтось із вас буде складати вірші про рідну Україну. А ми вами пишатимемося. А тепер уявіть, що ви – поети. Я називаю вам слова. А ви підбирайте риму до них:

Діти – квіти

Коса – роса

Гілка – білка

Мова – чурова

Лисичка – сестричка

Листок – колобок

Мак – рак

Країна – родина, батьківщина, Україна.

Картина – хатина

Стрічка – порічка, смерічка.

Сонечко – віконечко

Шили – були

Вихователь:

- Молодці! Ви справжні поети! А зараз я перевірю, як ви знаєте українську мову. Гра називається «Назви слово» / показую ілюстрацію, діти правильно називають слова: шкарпетки, праска, черевики, самоскид, тістечко, ковдра, вимикач, полуниця, квартира, парасолька, годинник/.

Вихователь:

- Ми постійно спілкуємося, розмовляємо. А чи можна обійтись без мови? Спробуймо?

Гра називається: «Не скажи, а покажи»

- Я буду називати дію, а ви покажіть без слів:

- До побачення, радість, гнів

- Пожаліти одне одного
- Спілкуватися по телефону
- Щось можна показати, але без мови не обійтись. Вона дуже потрібна нам, щоб спілкуватися, вчитися і розмовляти.

- Як гарно звучить українська мова в прислів'ях.

Гра :»Закінчи прислів'я»

- 1.Слово до слова /зложиться мова/.
- 2.За добре слово грошей не платять /а скажеш-усім приємно/.
- 3.Пташку впізнають за пір'ям / а людину – за мовою/.
- 4.Від теплого слова /і сад цвіте/.
- 5.Хто материнську мову зневажає, /той матері не шанує/.

Підсумок:

Вихователь:

- На цьому наша екскурсія до «музею мови» добігає кінця.
- Що вам найбільше сподобалось тут? /відповіді/.
- Я бажаю вам ніколи не забувати рідну мову, свій народ, Батьківщину. А на закінчення нашого заняття прийміть від мене чудовий вірш українського поета Віктора Терена «Мова»:

Як то гарно, любі діти, у вікно вам виглядати.

В ньому все: тополі, квіти, сонце, поле біля хати.

На оте вікно ранкове, що голівки ваші гріє

Схожа наша рідна мова цілий світ вона відкриє!

Бережіть її, малята! Бо вона – віконце миле,

Що колись до нього мати піднесла вас, посадила...

Додаток В

Інтегроване заняття з розвитку мовлення для дітей старшої групи на тему «Подорож Україною».

Мета. Розвивати мислення, увагу, вміння будувати зв'язки між об'єктами, явищами, сенсорні аналізатори.

Розвиток мовлення. Уточнювати і поповнювати словниковий запас з теми «Рідний край»; вправляти дітей у доборі прикметників до іменників, узгодженні їх у роді, числі й відмінку. Формувати вміння будувати складні речення зі сполучниками *бо, тому що*; складати невеликі розповіді — описи предметів за схемою.

У світі природи. Виховувати інтерес та бережне ставлення до природи рідної країни. Систематизувати уявлення про природу України. Ознайомлювати з особливостями природних регіонів (Полісся, степ, Українські Карпати, Кримські гори, Азовське і Чорне моря) та їхніми мешканцями.

Громадянське виховання. Виховувати патріотичні почуття. Формувати уявлення про красу і багатства України.

Матеріал: коректурна таблиця “Природні об'єкти України” для кожної дитини; схема для складання розповіді-опису; малюнки-знаки із зображеннями правил поведінки в природі; карта України; камінці, ґрунт, пісок, глина, гілки, листя; презентація “Природні зони України”; м'яч, велике дзеркало, тканина синього кольору, компас.

Хід заняття

Заняття розпочинається із привітання:

Нумо, разом привітаймось: Добрий день!

Теплом ручок обміняймось. Добрий день!

Вправо - вліво повернемося. Добрий день!

Одне – одному всміхнемося. Добрий день!

Можна трохи пострибати. Добрий день!

І в долоні поплескати. Добрий день!

Вихователь. Запрошую вас, малята, помандрувати нашою рідною землею. Що візьмемо із собою у подорож? (Відповіді дітей). Компас, який вказуватиме шлях (показує макет), “підзорну трубу” (послідовно прикладають один до одного трохи розтиснуті кулачки, підносять “трубу” до ока), щоб краще роздивлятися пейзажі; “фотоапарат” (складають пальці у формі прямокутника), щоб сфотографувати найгарніші місця. (Під час заняття діти роздивляються у “підзорну трубу” малюнки і слайди та “фотографують” їх за вказівкою педагога). Тож рушаймо! (Крокують на місці)

Ген перед нами рідна земля —чисті озера, річки і моря,

Гори високі, степи і ліси...Стільки багатства і стільки краси!

Вихователь звертає увагу дітей на компас, стрілка якого вказує на екран.

Розповідь “Природні зони України” (у супроводі презентації)

Вихователь. Природа нашої країни різноманітна і надзвичайно гарна. Мандруючи Україною, ми можемо побачити ліси з могутніми дубами, стрункими березами, вічнозеленими ялинами та соснами. У них живе безліч птаства та диких звірів: ведмеді, олені, і вовки, кабани... (Слайд 2, 3).

Велика частина нашої країни — це неозорі степи, де росте багато квітів і трав, водяться дрібні тваринки: ховрахи, бабаки, миші, лисиці. (Слайд 4).

Крім лісів і степів, у нас є й мальовничі гори: Карпати, вкриті густими лісами. У Карпатах живуть ведмеді, олені, лісові коти та інші тварини, водяться великі хижі птахи — орли, беркути. Є скелясті Кримські гори, там живуть олені, муфлони, сичі білоголові. (Слайд 5).

Багата Україна і водними ресурсами: багато у ній повноводих рік, чистих озер, є навіть два моря — Чорне та Азовське. В українських морях мешкають риби, дельфіни, медузи. Головна і найбільша річка України — Дніпро, найбільше озеро — Світязь. (Слайд 6,7). *Вихователь звертає увагу дітей на карту України, запитує, що можуть означати різні кольори на ній.*

Вихователь. На карті ліси позначені темно-зеленим кольором, гори — коричневим, степ — жовтим, а моря, річки та озера — синім.

Вихователь показує на карті, де розташовані Карпати, Кримські гори, Чорне й Азовське моря, Дніпро, різні природні зони.

Вихователь. Так само, як і ми з вами, кожна річка, озеро, море чи гора мають своє ім'я. Пригадаймо деякі з них.

Гра “Назви правильно”

Вихователь промовляє назви географічних об'єктів і кидає м'яч комусь із дітей. Упіймавши його, дитина продовжує речення і повертає м'яч педагогу. Наприклад:

Карпати — це... (гори). Світязь — це... (озеро).

Прип'ять — це... (річка). Азовське —... (море).

Дніпро — це ... (річка). Чорне —... (море).

Кримські —... (гори). Случ — це (річка).

Вихователь. Компас знову кличе нас у дорогу. Куди попрямуємо? (Стрілка вказує на стіл, накритий скатертиною).

Вправа “Опиши предмет” (Діти підходять до столу, розглядають і називають предмети, що лежать на ньому.)

Вихователь. Мандруючи рідною землею, все це ми можемо побачити у себе під ногами. Виберіть собі один із цих предметів, уважно обстежте його і розкажіть про нього іншим дітям. А допоможе в цьому вже знайома вам схема. *(Діти розглядають схему для складання розповіді-опису)*

Орієнтовні розповіді-описи

Це — камінець. Він сірий, важкий, маленький, з гострими кутами. Його можна знайти в горах, лісах, степах.

Це — грудка ґрунту. Вона чорна, легка, м'яка, пухка, її можна знайти в полі.

Це — пісок. Він жовтий, легкий, сипкий, сухий. Його можна знайти на берегах річок, озер, морів, а також на дні цих водойм; у степу.

Це — грудка глини. Вона біла, легка, в'язка, щільна, пластична. Її можна знайти на дні річок, озер.

Це — гілка дерева. Вона коричнева, легка, тверда, тонка, довга, гнучка. Її можна знайти у лісі, в парку, в саду.

Фізкультхвилинка

Ми крокуєм, ми крокуєм, Україною мандруєм. *(Діти крокують на місці).*

Ось побачили Карпати, Як вершини нам дістати. *(Стають навшпиньки, піднімають руки високо вгору).*

Заглянули у озерце, Не торкнутись нам до денця. *(Присідають).*

Далі ми йдемо поважно, Шлях долати нам не важко. *(Діти крокують).*

Порівняйтесь, усміхніться! Й Батьківщині поклоніться! *(вклоняються)*

Діти з вихователем, орієнтуючись за компасом, підходять до столів з розкладеними коректурними таблицями.

Робота з коректурною таблицею «Природні об'єкти України»

Діти розглядають зображення в таблиці, називають природні об'єкти.

Вихователь пропонує відгадати загадку про певний природний ландшафт і назвати номер комірки, у якій розташоване його зображення.

- Стрімка, швидка, мілка. (Річка, комірка 4)

- Прозоре, широке, блакитне. (Озеро, комірка 1).
- Густий, темний, мішаний. (Ліс, комірка 2)
- Бурхливе, солоне, глибоке. (Море, 5)
- Високі, гостроверхі, розлогі. (Гори, комірки 6).
- Неозорий, широкий, трав'янистий. (Степ, комірка 3).

Гра “Хто де живе?” Вихователь роздає дітям картки із зображеннями тварин (мишка, білочка, рибка, дельфін, ведмідь, їжак, ховрах, орел, лось тощо). Ставить запитання на кшталт “Де живе польова мишка?”, “Де можна побачити гірського орла?” тощо. Орієнтуючись на лексичне значення слів-ознак, діти називають місце проживання тварини та кладуть картку з її зображенням на відповідну клітинку-комірку коректурної таблиці.

Вихователь. Чудова вийшла у нас мандрівка! Ми побачили, яка велика і багата наша Україна, яка мальовнича наша рідна природа. Що ви фотографували? Які краєвиди вам найбільше сподобалися? (Відповіді дітей). Справді, нас оточує неймовірна краса, яку ми маємо берегти. Як саме?

Дидактична гра “Назви правило”

Вихователь демонструє малюнки до таких правил:

- Не зривай квітів. • Не ламай гілки дерев, кущів.
- Не пошкоджуй кору дерев. • Не лови метеликів, бабок.
- Не руйнуй пташиних гнізд. • Не руйнуй мурашників.
- Не розпалюй багаття. • Не забруднюй річки, озера, ліси.
- Не забирай додому диких тварин.

*Діти мають передати зміст правила, пояснити, чому слід (або не слід) чинити саме так, використовуючи сполучники **бо, тому що**. Наприклад: “Не можна розпалювати багаття в лісі, **тому що** воно може спричинити пожежу”; “Не можна викидати сміття в річки, озера, моря, **тому що** воно забруднює водойми, і гине риба та всі інші їхні мешканці”; “Не можна пошкоджувати кору дерев, **бо** через ранку витікає сік, під кору можуть потрапити мікроби, і дерево загине” тощо.*

Вихователь. А чи знаєте ви, діти, яке найбільше багатство нашої України? (Відповіді дітей). Підійдіть-но до чарівного озерця, і побачите самі.

На килимку розміщене дзеркало, декороване синьою тканиною так, що воно нагадує озеро. Діти зазирають у нього і бачать свої відображення.

Вихователь. Найголовніший скарб України — це ви, її діти. Ви виростете, станете дорослими громадянами, і оберігатимете й збагачуватимете свою Батьківщину.

Конспект заняття- екскурсії в Бабусину світлицю.

Мета: збагатити знання дітей про побут, речі домашнього вжитку, одяг мешканців нашого села в минулому. Викликати інтерес до минулого нашого народу.

Матеріал: експозиція в міні-музеї: український одяг, посуд, речі домашнього вжитку.

Хід заняття.

Діти сьогодні ми побуваємо в музеї дитячого садка. -Діти, давайте-но подивимося, що ж є в нашому музеї. Традиційним оформленням українського житла є українська піч. Її господині завжди розмальовували, тому і в нас піч розмальована квітками, півниками.

Веселенька біла піч стоїть у куточку.

Вона варить і пече кашу й пиріжечки,

Борщик, юшку, галушки ще й духмяні пампушки.

У хаті — довгі лави та ослінчики.

-Для чого в хаті ставили лави? (На лаві сиділи гості і члени сім'ї). Вночі на ній спали; в лаві робили спеціальні дірки, а в них вставляли кужіль.

-А ще що є? Так, мисник, на якому стоїть український національний посуд.

- А що висить на стіні? Так, на стіні висять вишитий рушник, килим.
-А що стоїть біля килима? Так, ліжко. Чим воно застелене? Так, ковдрою.
- А що лежить на ліжку? Правильно, вишиті подушки. Біля ліжечка — хідники, гарні, в смужку.

Діти, а що ще стоїть у кімнаті? Так, стіл. Він накритий вишитою українською скатертиною, а стоїть на ньому глечик. У кутку хати по діагоналі від печі стоїть стіл. Тут працювали, відзначали урочистості чи сум, споживали їжу, тому й ставили його у чистій та світлій частині житлового приміщення.

За ним збиралися всі разом, щоб обідати, тому він сприймався як «годувальник» сім'ї.

Що стоїть біля стола? Правильно, скриня. У скрині колись тримали постіль, вишивані рушники, вишивані сорочки, плаhti, спідниці. У кутку вивішували ікони прикрашені покутніми рушниками, квітами, лампадкою.

— Подивіться на ці іграшки, якими колись давно гралися такі ж діти як ви. Виготовлені вони руками їх батьків з різних матеріалів.

— Цей коник з соломи. Який він? (солом'яний)

— Це поросятко з дерева. Яке воно? (дерев'яне)

— Ця кізонька з глини. Яка вона? (глиняна)

— Найулюбленіша іграшка для малят — це свищик. У сиву давнину вважали, що свищик відганяє злих духів від дитини. А робили свищики у вигляді тварин або птахів. Дитина:

Глиняного півника мені купили

Глиняні у півника ніжки і крила.

Хвіст, аж горить, гребінь — іскриться

І світяться очі, ніби суніці.

Півник найгарніший в глиняній родині.

Півник, то півник, лише трохи дивний.

Співають щосили півні на дворіще.

А мій не співає, а мій тільки свище.

Ось в таких світлицях колись жили наші прабабусі та прадідусі.. Узимку, коли в печі палахкотів вогонь, збиралися дорослі і малі і розповідали казки. Послухайте одну з них

Додаток Г

Тематичний тиждень «Ми діти твої, Україно!».

Мета :

- 1.Формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку;
2. Формування вміння підтримувати щирі, доброзичливі родинні стосунки;
3. Формувати знання про побут українського житла, українську іграшку, посуд, одяг;
4. Розвивати у дитини національні риси особистості (щирість, гостинність, доброту, щедрість) через багатство національного фольклору (казки, загадки, скоромовки, прислів'я, пісні та народні ігри);
5. Залучати дітей до української національної обрядовості, підготовки та відзначення народних звичаїв і традицій;
6. Ознайомлювати з минулим рідного краю, заохочувати дітей до пізнання свого родоводу;
7. Ознайомлювати дітей із державними символами України та із народними національними оберегами.

Організація предметно-розвивального середовища:

- ілюстрації по темі «Митці України», «Державні символи України», «Україна- наша Батьківщина», «Рослини і символи України».
- ознайомлення дітей із звичаями, традиціями, народними образами, малими жанрами фольклору – предмети побуту, традиційні та обрядові страви, традиційний посуд, національні іграшки, віночки, рушники, національний одяг та українські казки, прислів'я, приказки, колискові пісні, вірші, скоромовки.
- перегляд відеоматеріалу про Україну.
- перегляд фотоальбому «Київ – столиця України».
- дидактичні ігри, пальчикові ігри, народні рухливі ігри, сюжетно-рольові ігри.

Організована освітня діяльність:**Понеділок. Тепло єдиної родини.**

1. Заняття – пізнавально-розвивальне (народознавство) соціально-моральний розвиток на тему «Шана батькові й мамі».
2. Художньо-естетичний розвиток (ліплення) «Варенички для батьків».
3. Художньо-естетичний розвиток музична діяльність. Розучування колискових.
4. Бесіда на тему: «Пам'ятай своє коріння».
5. Дидактичні ігри «Розповідаю про свою сім'ю», «Родинна квітка», «Хто чим займається?», «Скажи лагідно».
6. Сюжетно-рольова гра «Дружня сім'я».
7. Пальчикова гра «Родинні клопоти».
8. Творча гра «Ми і наші батьки».
9. Мімічна гра «Ось такий мій тато (мама)».

Вівторок. Мова барвіста, мова багата.

1. Заняття (фізичний розвиток) «Козацькі забави».
 2. Заняття (мовленнєвий розвиток + художня література) «Мова барвіста, мова багата».
- Читання вірша А.Костецького «Батьківщина».
3. Заучування вірша В.Гринько «Дівчинка я українка».
 4. Дидактичні ігри «Державні символи України», «Український віночок», «Символи-обереги».
 5. Гра-фантазія «Якби я був чарівником...».
 6. Конкурс «Хто найбільше розповість цікавинок про Україну».
 7. Сюжетно-рольова гра «Сім'я» - до нас приїхали гості з Канади.

8. Спостереження – милування красою рідного краю.

9. Народні рухливі ігри за бажанням дітей.

Середа. Державні символи України, національні обереги.

1. Пішохідний перехід. Екскурсія в краєзнавчий музей.

2. Ознайомлення з символами та традиціями українського народу.

3. Пізнавальна гра «Стежинами нашого міста».

4. Вивчення прислів'я «У народі кажуть: добрий приклад – кращий за 100 слів».

5. Бесіда на тему «Визначні місця нашого села».

6. Дидактичні ігри «Український посуд», «Українські страви», «Колись і зараз».

7. «У гості до Оленки та Іванка» - український народний посуд.

8. Консультація для батьків «У родинному колі».

Четвер. Митці України.

1. Заняття (фізичний розвиток) Ми маленькі патріоти України.

2. Пізнавальний розвиток (логіко-математичний розвиток, креативний розвиток конструювання). Ми – діти твої, Україно.

Конструювання (з паперу по типу орігамі). Квіти – обереги України.

3. Розвага «Хай у серці кожної дитини живе любов до України».

4. Перегляд ілюстрацій на тему «Митці України».

5. Перегляд відеоматеріалу про Україну.

6. Бесіда на тему «Праця твоїх батьків».

7. Дослідницька діяльність: чим схожі глина і пластилін.

8. Дидактичні ігри «Підбери за величиною», «Порахуй посуд», «Промисли і ремесла України», «Ти і мама».

П'ятниця. Парад вишиванок.

1. Заняття (художньо-естетичний розвиток - музична діяльність) «Хай у серці кожної дитини живе любов до України»

2. Виставка дидактичних посібників, наочного матеріалу, малюнків, сувенірів (виготовлення дітьми та дітьми з батьками) на тему «Не будьте байдужі, допомога солдату».

3. Заняття (креативний розвиток + театралізована діяльність). Розвага «А я просто Україночка»; вікторина «Я живу на Україні».

4. Господарсько-побутова праця: «У нашій групі буде чисто, як удома».

5. Дослідницька діяльність «Чарівна скринька» - предмети українського одягу.

6. Читання легенди про калину, спостереження за нею.

7. Розглядання ілюстрацій на тему «Український живопис».

8. Дидактичні ігри «Склади квітку для віночка», «Одягни українця (україночку)», «Народні розписи».

Додаток Д

Методична робота з педагогами

Проблемно-теоретичний семінар

«Патріотичне виховання дошкільників засобами інтегрованої освітньої діяльності»

Завдання:

- Розширити та уточнити знання з основних напрямів патріотичного виховання дітей дошкільного віку.
- Ознайомити з новими виховними технологіями, зокрема із застосуванням засобів масових комунікацій та ІКТ.
- Удосконалити уміння і навички організації патріотичного виховання дошкільників.
- розроблення педагогічних проєктів «Виховуємо патріотів».

Матеріал:

- документальний фільм «Діти-герої сучасної України»;
- репродукції картин — «Гетьмани України» (комплект);
- фотостенд «Герої спорту», фото-колаж «Герої України».

Хід семінару:

Вихователь-методист: Тема нашого семінару — «Патріотичне виховання дошкільників засобами інтегрованої освітньої діяльності». За цей час **ми визначимо:**

- ✓ сутність процесу патріотичного виховання;
- ✓ принципи організації патріотичного виховання;
- ✓ зміст та основні напрями патріотичного виховання дошкільників;
- ✓ пріоритетні методи і організаційні форми патріотичного виховання.

А головне — розробимо освітній проєкт «Моя країна».

Скажіть, будь ласка, на вашу думку, чи є у сьогоднішньому житті місце подвигу, героїзму, патріотизму? *(Відповіді педагогів.)* Підтвердженням ваших відповідей може стати документальний фільм «Діти-герої сучасної України» *(перегляд відеозапису).*

Питання, як виховати справжнього патріота, громадянина України, постає все частіше. Протягом семінару кожен з нас спробує дати на нього відповідь.

І. Актуальність патріотичного виховання

На думку академіка Семена Гончаренка, «педагогічна драма виховання стрімко переростає в загальнонаціональну трагедію». За даними Державного інституту розвитку сім'ї та молоді майже 30% українських студентів планують назавжди залишити Україну після навчання, а ще 25% хотіли б поїхати на заробітки за кордон. У цих умовах постає необхідність розв'язання на державному рівні найгостріших проблем, пов'язаних з вихованням патріотизму та формуванням національної свідомості населення України як основи консолідації суспільства і зміцнення держави.

Метою національно-патріотичного виховання є формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків.

Щоб досягти цієї мети, виховувати патріотів слід вже з дошкільного віку. Які ж завдання стоять перед педагогами дошкільного закладу? *(Відповіді учасників.)*

Так, патріотичне виховання дошкільників має вирішувати широке коло завдань. Це не лише виховання любові до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, з якої зароджується **любов до рідної країни**, а й виховання шанобливого ставлення до людини-трударя та результатів її праці, рідної землі, захисників Вітчизни, державної символіки, традицій держави, загальнонародних свят.

Тож сьогодні ми з'ясуємо зміст патріотичного виховання дошкільників та засоби, якими потрібно його здійснювати.

Можливості та особливості патріотичного виховання дошкільників

Як ви гадаєте, які особистісні якості та риси характеру притаманні свідомому громадянину й патріоту? *(Відповіді учасників.)*

Так, йдеться про повагу до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу; працьовитість; високу художньо-естетичну культуру; патріотичну самосвідомість та громадянську відповідальність, готовність працювати для розквіту Батьківщини, захищати її; повагу до Конституції, законів Української держави; досконале знання державної мови.

Звичайно, що у повному обсязі ці якості ще не можуть бути сформованими у дитини дошкільного віку. Проте створити фундамент, на основі якого можна формувати майбутнього громадянина-патріота, не лише можливо, а й потрібно.

Психологи аргументовано наголошують на вирішальному значенні дитинства для становлення особистості. Зокрема, на думку відомого українського вченого, доктора психологічних наук Івана Беґа, виховання дитини має розпочинатися уже з першого року її життя. А дошкільне дитинство, згідно з його висновками, є віковим періодом, коли починають формуватися високі соціальні мотиви і благородні почуття. Від того, як вони будуть сформовані в перші роки життя дитини, багато в чому залежить увесь її подальший розвиток.

Зважаючи на те, що в період дошкільного дитинства закладаються основи свідомості й самосвідомості, а також ті риси характеру, які й визначатимуть особистість, **цей вік має виключне значення для патріотичного виховання**. На думку вчених, уже наприкінці дошкільного віку дитина здатна усвідомлювати і себе саму, і те місце, яке вона на цей час займає в житті. Уже з перших днів життя особистість дитини формується під впливом материнської мови, колискової пісні, бабусиної казки. Підростаючи, дитина бере участь у народних святах і обрядах, засвоює народні пісні, залучається до процесу народної творчості, переймаючи досвід попередніх поколінь рідного народу. Дитина усвідомлює суспільні цінності, починає керуватись у своїй поведінці моральними нормами. Цей час є найсприятливішим для формування в неї **першооснов національної самосвідомості**, а саме:

- ✓ розуміння своєї приналежності до нації;
- ✓ любові та поваги до національної мови, традицій, символіки;
- ✓ основ фундаментальних рис національного характеру.

Виховання любові до Батьківщини, до своєї Вітчизни — завдання надзвичайно складне, особливо, коли йдеться про дітей дошкільного віку. Дошкільний вік як період становлення особистості має свої **потенційні можливості для формування вищих моральних почуттів**, до яких і відноситься почуття патріотизму. Для того щоб визначити специфіку процесу формування у дітей любові до Вітчизни, необхідно визначитися у природі самого патріотичного почуття, зокрема на основі яких почуттів воно формується або, точніше, без якої емоційно-пізнавальної основи не може з'явитися це складне інтегральне почуття. Справді, якщо патріотизм — це почуття приязні, любові до своєї Батьківщини, відповідальності за неї, то дитину ще в дошкільному віці необхідно навчити бути приязною (до когось чи до чого-небудь), любити (рідних, красу довкілля тощо), бути відповідальною (в її малих справах, вчинках).

Людське життя складається з періодів, кожний з яких призначений для сприйняття певного роду інформації, створює сприятливі умови для дії чинників психологічного, соціального та емоційного впливу. З огляду на це, головне — не запізнитися, не пропустити той момент, коли виховні зусилля будуть найефективнішими, коли робота, проведена педагогом, дасть високий результат.

II. Практичні завдання

Вихователь-методист: Нині як ніколи гостро набуло актуальності виховання громадянина-патріота, відповідального, відданого своїй країні. Цей аспект виховної роботи у практиці сучасних дошкільних закладів представлено нормативними документами. Так, у

новій редакції Базового компонента дошкільної освіти зазначено, що старший дошкільник має орієнтуватися в тому, що рідна країна має свою територію, на якій проживають українці, що мають свою культуру, звичаї, мову.

Завдання «Визначення завдань щодо патріотичного виховання дітей дошкільного віку відповідно до змісту кожної освітньої лінії».

Вихователь-методист: Патріотизм — це інтегральна якість особистості. Давайте спробуємо визначити завдання патріотичного виховання дошкільників, керуючись новою редакцією Базового компонента дошкільної освіти. Для цього утворимо сім робочих груп за кількістю освітніх ліній, використовуючи кольорові фішки:

червона — освітня лінія «Особистість дитини»;

жовта — освітня лінія «Дитина в соціумі»;

зелена — освітня лінія «Дитина у природному довкіллі»;

синя — освітня лінія «Дитина у світі культури»;

фіолетова — освітня лінія «Гра дитини»;

коричнева — освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»;

жовтогаряча — освітня лінія «Мовлення дитини».

Утворені групи педагогів працюватимуть над визначенням завдань щодо патріотичного виховання дітей дошкільного віку за схемою відповідно до змісту кожної освітньої лінії. *(Робота у групах.)*

Вихователь-методист: Ми визначили завдання, реалізуючи які, можна сформувати повноцінну, національно-свідому особистість, громадянина-патріота України.

Завдання «Принципи патріотичного виховання».

Вихователь-методист: Патріотичне виховання як цілісна система ґрунтується на фундаментальних принципах. У вас на столах лежать картки, на яких записано загально-дидактичні принципи. З них треба вибрати ті принципи, які забезпечать найефективнішу організацію патріотичного виховання, і створити схему «Принципи патріотичного виховання». Презентуючи обрані принципи, потрібно розкрити їх зміст та аргументувати вибір.

Висновок: Кожен з перелічених принципів патріотичного виховання більшою чи меншою мірою стосується всіх напрямів виховання. Ці принципи є методологічною основою організації патріотичного виховання.

Додаток Ж

Робота з батьками

Анкетування батьків.

Шановні батьки! Для вдосконалення спільної роботи закладу і сім'ї в напрямі патріотичного виховання вашої дитини і групи в цілому просимо вас заповнити цю анкету. В анкеті два типи запитань: тестові, де необхідно просто підкреслити ваш варіант відповіді, та відкриті, де відповідь треба вписати. Нагадуємо, що неправильних відповідей бути не може!

1. Чи вважаєте ви патріотичне виховання необхідною умовою гармонійного розвитку вашої дитини?

- Так;
- ні;
- я не замислювався (-лась) над цим питанням.

2. Хто повинен займатись патріотичним вихованням вашої дитини?

- Дошкільний заклад;
- батьки;
- бабусі та дідуся;
- комплексний підхід.

3. Чи знає дитина походження свого імені, прізвища?

- Так;
- ні;
- частково.

4. Чи відвідуєте ви разом з дитиною музеї, театри?

- Так;
- ні, не вважаю це потрібним;
- ні, не маю часу;
- іноді.

5. Як і де ви проводите час поза домівкою?

6. Які традиції існують у вашій родині?

7. Чи залучаєте ви дитину до посильної участі в підготовці сімейних свят?

- так;
- ні, не вважаю це потрібним;
- іноді;
- ваш варіант: (рядок).

8. Як часто дитина спілкується з дідусями та бабусями (з прабабусею та прадідом)?

9. Чи є у дитини в сім'ї свої обов'язки і які?

Дякуємо за співпрацю!

Пам'ятка для батьків

Родина — це природний осередок найглибших людських почуттів, де дитина засвоює основи моралі серцем і душею, коли розвиваються почуття доброти, чуйності, любові до рідного краю. У родинному середовищі по особливому сприймаються звичаї та традиції, рідна природа, спогади старших.

Плекаючи у дітей почуття любові до Батьківщини, виховуючи майбутніх громадян держави, дорослі мають їм прищепити глибоку повагу і турботливе ставлення до своєї малої батьківщини — рідного міста. Важливо, щоб малята усвідомили, що вони не просто споживачі багатств рідної землі, а її творці, захисники. І якщо ви насправді хочете виховати у вашої дитини любов до рідного міста, батьківської хати, якщо ви хочете закласти готовність зберігати і примножувати багатства рідного краю, якщо ви хочете, щоб запах квітучих каштанів і бузку в дорослому житті повертав ваших дітей до рідних порогів не забудьте:

- * Йдучи вулицею рідного селища, розповісти про визначні пам'ятки, які знаходяться на цій вулиці.

- * Познайти дітей із назвою вулиці, на якій ви знаходитесь. Чому вона так називається?

- * Відвідати разом всією родиною краєзнавчий музей. Після відвідин обговоріть з дітьми те, що ви там побачили.

- * Побувати в пра бабусь та пра дідусів і розпитати, що вони знають про історію рідного села. Які цікаві легенди, приказки, забавлянки вони знають? Запишіть, а потім завчіть їх з дітьми.

- * Здійснити цільову прогулянку разом з дітьми по визначних місцях рідного села, а ввечері запропонуйте намалювати свої враження від прогулянки.

- * В День Перемоги всією родиною відвідати обеліск Слави. Вшануйте ветеранів Великої Вітчизняної війни, покладіть квіти до пам'ятника.

- * Завжди звертайте увагу на чистоту і порядок у рідному селі. Поговоріть з дітьми, як зробити так, щоб село завжди було охайним і привабливим.

- * Разом з дітьми посадіть біля свого будинку квітники, дерева. Доглядайте за ними разом з дітьми.

- * Частіше розповідайте дітям про видатних людей, які проживали чи проживають і донині в рідному селі.

- * Знайте дітей зі звичаями та традиціями рідного краю.

- * А якщо ви хочете посіяти в душі дитини золоті зернятка духовності, любові до рідного краю, слова, співайте, читайте, спілкуйтеся із нею мовою кращих творів українського фольклору та видатних вітчизняних поетів і письменників.

- * Запропонуйте дітям намалювати селище в майбутньому.

- * Створіть сімейний фотоальбом «Я і село моє — Миропіль». Разом з дитиною придумайте вірші про рідне село. Запишіть їх під *фотографіями*.

Нехай ваші діти зростають гідними синами і доньками рідного краю, рідного села.

Консультація для батьків

«Як залучити дітей до морально-патріотичного виховання вдома?»

1. Привчайте дитину дбайливо ставитися до речей, іграшок, книжок. Поясніть, що в кожному річ вкладено працю багатьох людей. Сходіть з дитиною в бібліотеку і подивіться, як там зберігають книги. Цей ігровий прийом «як у бібліотеці» допоможе привчити дитину до дбайливого ставлення до книги.

2. Діти дуже рано починають проявляти інтерес до історії країни, краю. Якщо є пам'ятники, організуйте до них екскурсії і розкажіть все, що ви знаєте, про те, як вшановують пам'ять загиблих. По нашій країні і по всьому світу можна здійснювати захоплюючі подорожі по глобусу, картах і фотографіях.

3. Запропонувати дитині збудувати будинок. Коли будинок побудований, пограйте з дитиною в «новосілля», допоможіть розмістити ляльок, зайчиків, ведмедиків. Подивіться, чи міцно побудований будинок, чи красивий, чи зручний для житла.

4.Виховуйте у дитини шанобливо-дбайливе ставлення до хліба. Поспостерігайте за тим, як привозять і розвантажують хліб. Розкажіть, як вирощують хліб, скільки праці в нього вкладено, разом з дитиною засушить залишки хліба, зробить сухарі.

5.Розкажіть дитині про свою роботу: що ви робите, яку користь приносить ваша праця людям, Батьківщині. Розкажіть, що вам подобається в вашій праці.

6.Повертаючись з дитиною з дитячого садку, запропонуйте пограти в гру «Хто більше помітить цікавого?». Гра вчить спостережливості, допомагає формувати уявлення про навколишнє. Запропонуйте дитині намалювати, що найбільше сподобалося.

7.Любовь до Батьківщини - це і любов до природи рідного краю. Спілкування з природою робить людину більш чуйним, чуйним. Взимку на лижах, влітку на велосипеді або пішки, корисно відправитися з дитиною в ліс, щоб помилуватися його красою, дзюрчанням струмка, співом птахів. Виховуючи любов до рідного краю, важливо привчати дитину берегти природу, охороняти її.

Конкурсно-ігрова програма «Мамині слова!» з використанням українського фольклору для дітей та їхніх мам.

Хід заходу.

Добридень, шановні батьки, педагоги й діти!

Щиро раді вітати вас на нашій конкурсно-ігровій програмі на тему українського фольклору «Мамині слова!», присвяченій Міжнародному дню рідної мови, який щороку ми відзначаємо 21 лютого.

І нам справді є чим пишатися, адже українська мова – наймилозвучніша мова світу! А секрет українського фольклору у тому, що він завжди сучасний.

Маленькі діти залюбки сприймають ті перлини народної творчості, що дійшли до нас із сивини віків: загадки, колискові, забавлянки, мирилки, потішки, казки, рухливі ігри.

Та чи знають батьки про цей скарб, чи вміють його використовувати?

Щоб перевірити це, ми й зібралися сьогодні в цій залі.

У нас є дві команди, які будуть змагатися між собою – це мами дітей групи «Парасолька» та «Дзвіночок» і, звичайно ж, самі діти.

Привітаймо наші команди та журі, яке буде оцінювати конкурсно-ігрову програму:

Отже, розпочинаймо із девізів команд.

«Парасолька» - ваш девіз!

«Дзвіночок» - ваш девіз!

1. «Колискові»

Скажіть, любі матусі, чи бувало у вас таке: і нагодоване маля, і чистеньке, а щось не спить? (відповіді мам)

І що ж робити в такому випадку?.. (відповіді мам: заспівати колискову)

Звичайно! А український фольклор багатющий на прегарні колискові, і саме їм присвячено перший конкурс.

По черзі запрошуємо на середину зали по одній матусі зі своєю дитинкою від кожної команди – заспівайте нам, будь ласка.

Можливо, ще хтось хоче заспівати колискову і заробити бонус, просимо.

2. Потішки – забавлянки.

Ще один фольклорний жанр, без якого не обійдеться жодна мама – це забавлянка, потішка. Український народ має їх безліч – їх вистачить на весь час, поки дитина ваша підросте. Я сама дуже люблю забавлянки і своїх дітей привчила до них. Ось одна із них: «Квасолька, горошок, кукурудза, пшеничка, а це – старий бобище, фурр за плотище!»

Часто, аби заспокоїти маля, ми з ним граємося, примовляючи до нього потішку, що супроводжується певними діями. Наприклад: «Не плач, Андрійку, - дам тобі копійку»!

Упевнена, що вам теж відомі забавлянки, потішки. Запрошуємо від кожної команди по одній парі «мама – дитина» до участі в наступному конкурсі нашої програми: почитайте нам потішку або обіграйте забавлянку.

Підсумок журі. *(оцінюється за п'ятибальною системою)*

3. Заклички.

У світі ще володарює зима, але скоро настане весна. Давайте пригадаємо заклички, їх також склав народ, вони мають велику силу і є оберегами від усякого зла.

(комади по черзі співають заклички) **Підсумок журі.** *(оцінюється за п'ятибальною системою)*

4. « Відгадай казку»

Із давніх- давен діти , і дорослі люблять слухати казки . Саме казкам присвячено наступний конкурс.

Відгадайте казку, прослухавши загадку.(по черзі)

Підсумок журі. *За правильну відповідь – один бал.*

5. « Відгадай героя казки»

Наступний конкурс пов'язаний із казковими персонажами. Я зачитуватиму характеристику персонажа, а діти повинні відгадати, про кого йдеться.

-Хитра, руда, красива, пухнаста (Лисиця)

-Маленький, сіренький, швидкий, полохливий вухатий. (Заєць)

-Великий, волохатий, клишоногий. (Ведмідь)

-Маленький, кругленький, колючий. (Їжак)

Підсумок журі. *За правильну відповідь – один бал.*

6. Народна гра «Віночок»

Мабуть, ви вже засиділися на одному місці? Зараз ми цьому зарадимо. Прошу зібратися двом командам у коло для рухливої народної гри «Віночок».

7. Конкурс знавців прислів'їв.

Шановні батьки, однією з фольклорних форм є приказки і прислів'я, що представляють собою особливий вид поезії, який століттями вбирав у себе досвід і мудрість багатьох поколінь, ці влучні вислови стали неписаними законами виховання, своєрідним моральним кодексом сім'ї . Використовуючи у своїй промові приказки і прислів'я, діти можуть навчитися лаконічно, яскраво і ясно висловлювати свої почуття і думки, навчитися фарбувати свою мову.

Запрошуємо до конкурсу «Продовж прислів'я». По черзі для кожної команди буде зачитано початок приказки або прислів'я, а вам потрібно його закінчити. За правильну відповідь – один бал.

Бджола мала, а й та працює.

Любиш кататися – люби і саночки возити.

Щоб рибку їсти, треба у воду лізти.

Книжку читай – розуму набирай.

Не кажи не вмію, а кажи – навчусь.

Шануй батька й неньку, буде скрізь тобі гладенько.

Друг пізнається в біді.

Без верби і калини нема України.

Хліб - усьому голова.

Вовка боятися – в ліс не ходити.

Індик думав і в борщ попав.

Семеро одного не чекають.

Підсумок журі. *За правильну відповідь – один бал.*

8. Конкурс художників.

Ну а зараз конкурс-естафета художників: яка команда швидше і правильніше намалює зайчика. Постройтеся парами (мама-дитина) одна за одною. По черзі ви (мама малює рукою дитини) повинні малювати одну якусь частину тіла тварини (голова, вуха, тулуб, ноги, хвіст)

Підсумок журі. (оцінюється за п'ятибальною системою)

Обидві команди чудово впоралися із завданнями. Залишилося останнє, домашнє завдання. Команди повинні були виготовити книжку власними руками та презентувати її. Презентація книжок.

Підсумок журі. (оцінюється за п'ятибальною системою)

Отже, наша конкурс-ігрова програма добігла кінця. Дякуємо дітям та їхнім батькам за активність, кмітливість, артистичність, а найголовніше – за любов до української народної спадщини.

Ви найщасливіші діти на світі, тому що у ваших сім'ях люблять один одного, весело і дружно живуть усі разом. Нехай завжди в ваших сім'ях панує мир, дружба, повага, любов один до одного. Настав час підбити підсумки.

Підсумок журі. Журі дякує командам за участь у конкурс-ігровій програмі «Мамині слова», присвяченій Міжнародному дню рідної мови.

Очікувані результати реалізації проекту

У результаті реалізації Проекту здійснено:

- **організаційно-управлінський аспект:** підвищення освітньо-виховних, розвивальних можливостей дошкільного закладу в контексті забезпечення гармонійного розвитку особистості з високим патріотичним духом;
- **освітньо-виховний аспект:** сформованість у вихованців високих моральних цінностей, патріотизму, етнічної та національної свідомості, любові до рідної землі, родини, народу, бажання сприяти історико-культурному розвитку України; виховання дисциплінованості, сумлінності та чесності, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки; формування здорового способу життя, прагнення фізичного саморозвитку.
- **соціально-просвітницький аспект:** поширення серед дітей дошкільного віку знань про рідний край, сприяння виявам поваги до його історії, турботи про сучасне і майбутнє;
- **освітньо-маркетинговий аспект:** розроблення презентаційних і просвітницьких заходів для дітей дошкільного віку, формування позитивного іміджу дошкільного навчального закладу як центру розвитку успішної, національно-свідомої особистості з активною громадянською позицією;
- **методико-технологічний аспект:** удосконалення технологій патріотичного виховання в умовах тісної взаємодії різних соціальних інституцій.

Цей проект дозволить навчити дітей любити свою Батьківщину, шанобливо ставитись до традицій українського народу, його історії, символіки, творів народної творчості, до творчості народних майстрів. Дасть змогу помітити красу традиційного українського життя. Стане основою для подальшого виховання патріотизму у дітей, розвитку їхньої національної свідомості, зародження почуття гордості за те, що вони – українці.

Проект може бути реалізований в дошкільних закладах. Для його реалізації не потрібно додаткових матеріальних витрат. Проект сприяє консолідації зусиль педагогів і батьків по розвитку і вихованню дитини, тим самим відповідаючи параметрам державних вимог.

